

Suomen maaraportti

PEKINGIN TOIMINTAOHJELMAN JA YK:N YLEISKOKOUKSEN 23. ERITYISISTUNNON SITOU- MUSTEN TOIMEENPANO

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Päivämäärä
Sosiaali- ja terveysministeriö	27.2.2015
	Toimeksiantaja
	Sosiaali- ja terveysministeriö
	HARE-numero ja toimielimen asettamispäivä

Muiston nimi

Suomen maaraaportti . Pekingin toimintaohjelman ja YK:n yleiskokouksen 23. erityisistunnon sitoumusten toimeenpano.

Tiivistelmä

■ Suomen hallitus uudisti sitoumuksensa kesäkuussa 2000 pidetyssä Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen 23. erityisistunnossa Naiset 2000: sukupuolten tasa-arvo, kehitys ja rauha 2000-luvulla toimeenpanna Yhdistyneiden kansakuntien toimintaohjelmaa. Pekingin toimintaohjelma hyväksyttiin vuonna 1995 YK:n neljännessä naisten maailmankonferenssissa. Tässä raportissa annetaan yleiskatsaus Suomen saavutuksista ja haasteista Pekingin toimintaohjelman toimeenpanossa. Raportti on jatkoa vuonna 2009 annetulle vastaavalle raportille.

Raportti on laadittu yhteistyössä koko valtioneuvoston kesken. Valtioneuvoston ulkopuoliset sidosryhmät (valtion keskushallinnon virastot ja laitokset, paikallisviranomaiset, naisjärjestöt ja muut kansalaisjärjestöt) saivat kommentoida raporttiluonnosta koko laadintaprosessin ajan. Lisäksi järjestettiin puoli päivää kestänyt seminaari, johon kutsuttiin kaikki sidosryhmät keskustelemaan Pekingin toimintaohjelman toimeenpanosta sekä määrittelemään teemaa koskevat tulevaisuuden keskeisimmät haasteet. Tärkeimmät seminaarissa annetut suositukset on esitetty tässä raportissa.

Asiasanat

naisten asema, tasa-arvo, YK

Sosiaali- ja terveysministeriön
raportteja ja muistioita 2015:14

Muut tiedot

www.stm.fi

ISSN-L 2242-0037

ISSN 2242-0037 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-00-3570-9

URN:ISBN:978-952-00-3570-9

<http://urn.fi/> URN:ISBN:978-952-00-3570-9

Kokonaissivumäärä

55

Kieli

Suomi

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Datum
Social- och hälsovårdsministeriet	27.2.2015
	Uppdragsgivare
	Social- och hälsovårdsministeriet
	Projektnummer och datum för tillsättandet av organet

Rapportens titel

Finlands landrapport. Verkställande av handlingsplanen från Peking och förbindelserna från FN:s generalför-
samlings 23:e specialsession

Referat

■ Vid Förenta Nationernas generalför-samlings 23:e specialsession Kvinnor 2000: jämställdhet, utveckling och fred i juni 2000 förnyade Finlands regering sin förbindelse till att verkställa Förenta Nationernas hand-
lingsprogram på 2000-talet. Handlingsplanen från Peking godkändes 1995 vid FN:s fjärde internationella
kvinnokongress. I denna rapport ges en översikt över Finlands prestationer och utmaningar vid verkställandet
av handlingsplanen från Peking. Rapporten är en fortsättning på en motsvarande rapport som utarbetades
2009.

Rapporten har utarbetats i samarbete med hela statsrådet. Intressegrupper utanför statsrådet (statens
centralförvaltnings ämbetsverk och institutioner, lokala myndigheter, kvinnoorganisationer och andra
medborgarorganisationer) fick kommentera rapportutkastet under hela skrivprocessen. Dessutom
arrangerades ett halvdagsseminarium dit alla intressegrupper inbjöds för att diskutera hur handlingsplanen
från Peking ska verkställas och för att definiera temats mest centrala utmaningar i framtiden. De viktigaste
rekommendationerna från seminariet presenteras i denna rapport.

Nyckelord

Jämställdhet, kvinnornas ställning, FN

Social- och hälsovårdsministeriets
rapporter och promemorior 2015:14

Övriga uppgifter
www.stm.fi

ISSN-L 2242-0037

ISSN 2242-0037 (online)

ISBN 978-952-00-3570-9

URN:ISBN:978-952-00-3570-9

<http://urn.fi/> URN:ISBN:978-952-00-3570-9

Sidoantal

55

Språk

Finska

SOCIAL- OCH
HÄLSOVÅRDSMINISTERIET

SISÄLLYS

Osa I: Yleisanalyysi sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisten voimaantumisen edistämisen saavutuksista ja haasteista vuodesta 1995 lähtien	5
Keskeiset saavutukset	7
Suurimmat haasteet	9
Takaiskuja tai suunnanmuutoksia	12
Keskeiset lainsäädäntömuutokset.....	12
Osuus valtion talousarviosta	13
Hallituksen ja kansalaisyhteiskunnan väliset yhteistyömekanismit	14
Keskeisin maan sisäinen, kahdenvälinen, alueiden välinen ja alueellinen yhteistyö.....	15
Vuosituhannen kehitystavoitteiden suhteet.....	16
Osa II: Edistyminen toimintaohjelman kriittisten osa-alueiden toteuttamisessa vuodesta 2009 lähtien	16
A Naiset ja köyhyys.....	16
B Naisten kasvatusta ja koulutusta	17
C Naiset ja terveys	20
D Naisiin kohdistuva väkivalta.....	23
E Naiset ja aseelliset konfliktit.....	28
F Naiset ja talous	30
G Naiset vallankäytössä ja päätöksenteossa	34
H Institutionaaliset mekanismit naisten aseman edistämiseksi	37
I Naisten ihmisoikeudet.....	39
J Naiset ja tiedotusvälineet.....	40
K Naiset ja ympäristö	40
L Tytöt.....	40
Osa III: Tilastoja.....	41
Kansalliset perusindikaattorit	41
Tasa-arvoa koskevat vähimmäisindikaattorit	42
Naisiin kohdistuvan väkivallan indikaattorit	42
Tietoja tiettyjen naisryhmien tilanteesta	43
Osa IV: Tulevat painopisteet	44
Toiminnan keskeiset painopisteet seuraavien 3–5 vuoden aikana	44
Painopisteet ja suositukset vuoden 2015 jälkeisiä kehitystavoitteita varten	45
Liitteet	47

OSA I: YLEISANALYYSI SUKUPUOLTEN VÄLISEN TASA-ARVON JA NAISTEN VOIMAANTUMISEN EDISTÄMISEN SAAVUTUKSISTA JA HAASTEISTA VUODESTA 1995 LÄHTIEN

Suomen hallitus uudisti sitoutumuksensa kesäkuussa 2000 pidetyssä Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen 23. erityisistunnossa *Naiset 2000: sukupuolten tasa-arvo, kehitys ja rauha 2000-luvulla* toimeenpanna Yhdistyneiden kansakuntien toimintaohjelman. Tässä raportissa annetaan yleiskatsaus Suomen saavutuksista ja haasteista. Raportti on jatkoa vuonna 2009, eli viisitoista vuotta Pekingissä pidetyn neljännen naisten maailmankonferenssin jälkeen, annetulle raportille.

Raportti on laadittu yhteistyössä koko valtioneuvoston kesken. Eri sidosryhmät (valtion keskushallinnon virastot ja laitokset, paikallisviranomaiset, naisjärjestöt ja muut kansalaisjärjestöt) saivat kommentoida raporttiluonnosta koko laadintaprosessin ajan. Lisäksi järjestettiin puolen päivän mittainen seminaari, johon kutsuttiin kaikki sidosryhmät keskustelemaan Pekingin toimintaohjelman toimeenpanosta ja määrittelemään tulevaisuuden keskeisimmät haasteet sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisten voimaantumisen edistämisen osalta. Tärkeimmät seminaarissa annetut suositukset on esitetty tässä raportissa.

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (CEDAW) ja sopimuksen toimeenpanoa seuraava CEDAW-komitea ovat tärkeimpiä välineitä sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisten voimaantumisen edistämiseksi Suomessa ja kansainvälisissä suhteissa. Suomi toimitti vuonna 2012 kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevan seitsemännen määräaikaisraporttinsa (jäljempänä CEDAW-raportti 2012), jossa kerrotaan tarkasti sukupuolten tasa-arvoa ja edistävästä lainsäädännöstä, politiikoista ja ohjelmista (kattaa ajanjakson lokakuusta 2007 syyskuuhun 2011). Tässä raportissa viitataan myös Suomen hallituksen vastaukseen, joka koskee naisten syrjinnän poistamista käsittelevälle komitealle toimitetun seitsemännen määräaikaisraportin käsittelyn yhteydessä laadittua vastausta CEDAW-komitean esittämiin lisäkysymyksiin (CEDAW/C/FIN/Q/7/Add.1). Komitea käsittelee Suomen seitsemättä määräaikaisraporttia 20. helmikuuta 2014 ja esitti sitä koskevat suosituksensa 10. maaliskuuta 2014 (CEDAW/C/FIN/CO/7).

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan 2012–2015¹ on koottu tärkeimmät toimenpiteet, joilla hallitus edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ja torjuu sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Ohjelma perustuu hallitusohjelmaan ja vuonna 2010 laadittuun valtioneuvoston ensimmäiseen selontekoon naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Se on väline, jolla koordinoidaan hallituksen tasa-arvopolitiikkaa. Tasa-arvo-ohjelmassa esitellään sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen tärkeitä toimenpiteitä, jotka koskevat kaikkia ministeriöitä. Lisäksi tasa-arvo-ohjelma sisältää tavoitteita ja toimenpiteitä usealla eri teema-alueella: tasa-arvolainsäädäntö, työelämä sekä työn ja

¹ http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/tasa-arvo-ohjelma

perheen yhteensovittaminen, päätöksenteko ja naisten urakehityksen edistäminen, koulutus ja tutkimus, demokratian edistäminen ja kotouttamispolitiikka, talouspolitiikka, miesten ja naisten osallisuuden ja terveyden edistäminen, lähisuhde- ja perheväkivallan, naisiin kohdistuvan väkivallan ja seksuaalisen väkivallan torjunta sekä tasa-arvotyön organisointi, kehittäminen ja voimavarat.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelman ovat laatineet kaikki ministeriöt yhteistyössä, mutta kukin ministeriö vastaa ohjelman toteuttamisesta omalla sektorillaan. Kussakin ministeriössä on toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä, jonka tehtävänä on tehostaa toimenpiteiden toteuttamista. Koska toimeenpano edellyttää hallituksen laajaa sitoutumista, ministeriöiden yhteinen työryhmä varmistaa sen ja seuraa sitä. Työryhmän työtä koordinoi sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Yleisanalyysinä voidaan todeta, että vuonna 1995 pidetyn neljännen naisten maailmankonferenssin jälkeen sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen tähtäävät toimenpiteet ovat vuosina 1995–2014 kohdistuneet sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen, työn ja perheen yhteensovittamiseen sekä naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseen. Sukupuolten tasa-arvon edistämisestä ja naisten voimaannuttamisesta niin, että pojat ja miehet on otettu mukaan, on saatu uusia kokemuksia ja politiikka on ollut onnistunutta varsinkin naisiin kohdistuvan väkivallan poistamisessa ja vastuullisen isyyden edistämässä.

Suomi kansainvälisenä toimijana

Suomella on pitkä perinne sukupuolten välisen tasa-arvon edistämässä myös ulkopolitiikassa. Suomen hallitus on sitoutunut sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen kaikissa toimissaan ja politiikoissaan. Erityistä huomiota kiinnitetään naisten ja tyttöjen oikeuksiin, naisten moniperusteisen syrjinnän ehkäisemiseen, seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien edistämiseen, naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseen, globalisoitumisen sukupuolinäkökohtiin ja naisten oikeuksiin konfliktitilanteissa.

Sukupuolten välisen tasa-arvon merkitys yhtenä Suomen kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön pää tavoitteista ilmenee siinä, miten sukupuolikysymyksiä korostetaan jatkuvasti ja suunnitelmallisesti Suomen eri kehitysyhteistyöpolitiikkaa ja -strategiaa koskevissa julkaisuissa, kuten hallituksen helmikuussa 2012 hyväksymässä kehityspoliittisessa toimintaohjelmassa sekä aiemmissä vastaavissa ohjelmissa ja julkaisuissa.

Suomen kehityspoliittisen toimintaohjelman mukaan Suomen kehityspolitiikan perustana on, että kaikilla on tasavertainen oikeus vaikuttaa ja osallistua itseään koskevan kehityksen suunnitteluun ja kehityssuunnitelmien toteutukseen liittyviin toimiin. Suomi on sitoutunut YK:n vuosittuuhattavoitteisiin, joiden päämääränä on äärimmäisen köyhyyden poistaminen. Lisäksi Suomi edistää köyhien aseman parantamista ja eriarvoisuuden vähentämistä sekä pyrkii absoluuttisen köyhyyden vähentämiseen. Sukupuolten välinen tasa-arvo on yksi läpileikkaava tavoite, jonka on oltava mukana kaikessa Suomen kehityspolitiikassa ja kehitysyhteistyössä. Suomi kieltää kaikenlaisen sukupuolten eriarvoisuutta lisäävän syrjinnän ja tukee yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia.

Suomi on edistänyt tasa-arvokysymyksiä aktiivisesti kansainvälisillä foorumeilla, kuten EU:ssa, Euroopan neuvostossa, OECD:ssä, Etyjissä ja kaikkialla YK:n järjestelmässä, myös sen erityisjär-

jestöissä, toimintaohjelmissa ja kansainvälisissä rahoituslaitoksissa. YK:n tärkeimmissä kokouksissa Suomi on järjestelmällisesti painottanut sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen merkitystä sekä korostanut naisten ja tyttöjen oikeuksia, mukaan lukien seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia, ja naisten ja tyttöjen voimaantumista samoin. Suomi on myös vuodesta 2009 lähtien tukenut sukupuolinäkökulmaa ja ilmastonmuutosta koskevaa ohjelmaa sen varmistamiseksi, että naiset voivat osallistua ilmastoasioihin liittyvään suunnitteluun, toimeenpanoon ja päätöksentekoon.

Monenvälisessä yhteistyössä Suomi on tukenut UN Womenia voimakkaasti sen perustamisesta lähtien myös taloudellisesti. Suomen hallitus päätti vuonna 2013 kaksinkertaistaa UN Womenille annettavan tukensa 19 miljoonaan Yhdysvaltain dollariin. Suomi antoi lisätukea myös UNFPA:lle ja UNICEF:lle vuoden 2013 lopussa. Suomen UNFPA:lle antamaa merkittävää tukea voidaan pitää tärkeänä seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia edistävänä tekijänä.

Suomi hyväksyi vuonna 2012 YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 (Naiset, rauha ja turvallisuus) toimeenpanemista koskevan toisen kansallisen toimintaohjelmansa². Vuodet 2012–2016 kattava toimintaohjelma laadittiin viiden ministeriön, kansalaisjärjestön ja tutkimuslaitoksen välisenä yhteistyönä. Samat tahot myös seuraavat toimintaohjelman toimeenpanoa. Toimintaohjelman lähestymistapa naisiin, rauhaan ja turvallisuuteen on kokonaisvaltainen, ja siinä asetetaan konkreettisia tavoitteita ja luodaan indikaattoreita toiminnan seuraamiseksi. Kansallisessa toimintaohjelmassa kiinnitetään huomiota koko 1325-tematiikan kansainväliseen kehitykseen, mukaan lukien YK:n turvallisuusneuvoston uudet päätöslauselmat sekä muut sopimukset ja politiikat – myös alueellisesti EU:ssa, Etyjissä ja Nato-kumppanuudessa. Suomi on myös tukenut YK:n pääsihteerin erityisedustajaa, jonka vastuualueena on seksuaalinen väkivalta konfliktitilanteissa, ja käynnistänyt 1325-twinningkumppanuusohjelmia.

Suomi on naapurialueiden kanssa tehtävän yhteistyön (Pohjoismaiden ministerineuvosto, Baltian maat ja Venäjä) yhteydessä edistänyt sukupuolten välistä tasa-arvoa ja naisten ja tyttöjen voimaantumista tavoitteenaan lisätä alueen vakautta, hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja yhteiskunnallista vakautta. Konkreettisia esimerkkejä tästä ovat esimerkiksi tuki hankkeille, joilla ehkäistään naisten ihmiskauppaa, naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sukupuoliteitse tarttuvia tauteja sekä edistetään naisten yrittäjyyttä ja tietoisuutta omista oikeuksistaan.

KESKEISET SAAVUTUKSET

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen on ollut pitkään Suomen tasa-arvopolitiikan keskeinen osa. Yksi keskeinen tavoite on ollut perhevapaiden tasapuolisempi jakautuminen vanhempien kesken sekä lasten edullinen ja laadukas päivähoito.

Kaikilla lapsilla on vuodesta 1996 lähtien ollut subjektiivinen oikeus kunnalliseen päivähoitoon ennen peruskoulun alkamista. Päivähoito on kokopäiväistä, ja päivän aikana lapsille tarjotaan ateriat. Päivähoito on järjestetty myös sellaisille lapsille, joiden vanhemmat tekevät vuorotyötä.

² <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=98322&GUID={3DAB961C-AE41-42D3-99CB4BE77BA8941D}>

Päivähoitojärjestelmä on laadukas ja henkilökunnalta edellytetään ammattipätevyyttä. Lainsäädäntömuutos lisäsi vanhempien mahdollisuuksia työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. Päivähoidossa olevien lasten määrä kasvoi vuodesta 1995 vuoteen 2012 huomattavasti: tällä hetkellä lähes 63 prosenttia 1–6-vuotiaista lapsista on pääasiassa kunnallisen tai yksityisen päivähoitojärjestelmän piirissä. Vanhempainvapaita on pidennetty, ja vuodesta 2013 lähtien isien kiintiö vanhempainvapaista on ollut 9 viikkoa. Vuonna 1999 isyysvapaa kesti 6–12 päivää. Suomessa naisten osuus työmarkkinoilla, samoin kuin hedelmällisyysluku ovat suhteellisen suuria verrattuna muihin Euroopan maihin.

Työnantajille maksettavaa, vanhempainvapaiden kustannukset kattavaa korvausta on suurennettu useita kertoja. Perhevapaita koskevaa järjestelmää on myös muutettu niin, että siinä otetaan huomioon perheiden monimuotoisuus, kuten adoptioperheet ja niiden vanhempien asema, jotka eivät asu lapsensa kanssa. Myös rekisteröidyssä parisuhteessa eläville on taattu oikeus perhevapaisiin. Vuoden 2010 alussa voimaan tulleella lainsäädäntömuutoksella pidennettiin isyysvapaan enimmäispituus kuuteen viikkoon. Isyysvapaan käyttö on lisääntynyt lakimuutoksen jälkeen yli 10 prosenttia vuodessa.

Myös osa-aikaisesti työskenteleville vanhemmille maksetaan vanhempainrahaa. Asiaa koskeva laki tuli voimaan tammikuussa 2014. Uuden avustuksen tarkoituksena on kannustaa pienten lasten äitejä palaamaan työelämään aikaisemmin ja vanhempia jakamaan lapsen hoitovastuu. Lisäksi hallitus on esittänyt, että kotihoidon tukea voidaan maksaa kummalle vanhemmalle tahansa. Ehdotuksen mukaan kotihoidon tukea voitaisiin maksaa 13 kuukauden ajan per vanhempi. Ehdotuksen tarkoituksena on edistää naisten työllisyyttä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa työmarkkinoilla. Kotihoidon tukea maksettiin vuonna 2012 yhteensä 116 000 henkilölle, joista 94,5 prosenttia oli naisia.

Päivähoito, oikeus erilaisiin perhevapaisiin (ja työskentelyyn osa-aikaisesti) ja lastenhoidon jakautuminen perheissä tasapuolisemmin ovat auttaneet naisia ja miehiä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa.

Naisten osallistuminen poliittiseen päätöksentekoon

Naisten osuus eduskunnassa on kasvanut kymmenen viime vuoden aikana ja oli vuoden 2011 vaaleissa 42,5 prosenttia. Osuus on nyt suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Hallituksen jäsenistä naisia on tällä hetkellä 47,1 prosenttia. Sukupuolten välinen tasapaino on perustunut poliittiseen tahtoon edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa hallituksen kokoonpanossa. Tällä alueella tapahtunutta edistystä kuvaavat myös se, että Suomeen valittiin ensimmäinen naispuolinen tasavallan presidentti (2000), naispuoliset pääministerit (2003) ja naispuolinen valtiovarainministeri (2011).

Naisten edustus paikallispolitiikassa on myös ollut kasvussa. Kunnallisvaaleissa kunnanvaltuustoihin valittujen naisten osuus on sekin kasvanut vuodesta 1995 lähtien. Poikkeuksena ovat vuonna 2012 pidetyt kunnallisvaalit, joissa kunnanvaltuustoihin valittujen naisten keskimääräinen osuus pieneni 36,7 prosentista 36,2 prosenttiin.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, jäljempänä tasa-arvolaki) kiintiösäännöksen ansiosta naisten ja miesten edustus on kunnallisissa poliittisissa elimissä tasapuolinen. Naisten ja miesten määrä on tasapuolinen kunnanhallituksissa ja kuntien lautakunnissa. Edellisellä vaalikaudella 2009–2012 naisten keskimääräinen osuus kunnanhallitusten jäsenistä oli 46 prosenttia ja lautakuntien jäsenistä 48 prosenttia. Kiintiö ei koske kunnanvaltuustoja ja kunnallisten toimielinten puheenjohtajia.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että kiintiöjärjestelmä on kasvattanut paikallispolitiikkaan osallistuvien naisten osuutta ja siten naisten aktiivisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia politiikassa. Kunnallispolitiikkaan osallistuminen on usein ensimmäinen askel kohti valtakunnan politiikkaa.

Naisten osallistuminen työmarkkinoille

Naiset ja miehet ovat varsin tasapuolisesti edustettuina Suomen työmarkkinoilla. Naisten ja miesten työttömyysasteiden erot ovat myös pieniä. Hallitus on onnistunut naisten työmarkkinoille osallistumisen tukemisessa: naisten osuus työmarkkinoilla on kasvanut vuodesta 1997 lähtien, ja oli 67,8 prosenttia vuonna 2013. Tämä johtuu myös naisten kohonneesta koulutustasosta. Suomessa naiset työskentelevät yleensä kokoaikaisesti. Naisten osuus kaikista kokoaikaisista työntekijöistä on 48 prosenttia. Naiset osallistuvat myös miehiä aktiivisemmin työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin, joiden tavoitteena on lisätä työllisyyttä ja vähentää työttömyyttä.

Naisten koulutustaso

Kaikki suomalaiset tytöt käyvät koulua, ja naiset ovat hyvin koulutettuja. 20–64-vuotiaista naisista 75,4 prosentilla on toisen asteen tutkinto, kun taas miehillä vastaava luku on 71,5 prosenttia. Naisten koulutustaso on parempi kuin miesten. Se edistää naisten työllistymistä ja parantaa heidän asemaansa työmarkkinoilla, vaikkakaan ei kaikilta osin näy työmarkkinoilla.

Myös naisten osuus korkeakoulututkinnoista on Suomessa suurempi kuin miesten. Korkeakoulututkinnon vuonna 2012 suorittaneista naisten osuus oli lähes 60 prosenttia. Samana vuonna tutkijakouluasteen tutkinnon (lisensiaatin tutkinnon tai tohtorintutkinnon) suorittaneista naisten osuus oli 50 prosenttia. Naisten osuus lisensiaatin tutkinnon tai tohtorintutkinnon suorittaneista kasvoi vuoden 1975 15 prosentista 54 prosenttiin vuonna 2012. Tästä huolimatta vain 27 prosenttia professoreista on naisia.

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen mekanismit

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi on kehitetty horisontaalisia ja systemaattisia mekanismeja. Hallitukset ovat esimerkiksi koonneet sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä toimia tasa-arvo-ohjelmiin ja luoneet rakenteita sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiselle. Nykyinen tasa-arvo-ohjelma (2012–2015) on Suomen neljäs tasa-arvo-ohjelma.

SUURIMMAT HAASTEET

Naisiin kohdistuva väkivalta

Suomi toteuttaa edelleen monia toimenpiteitä naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi: hallitus jatkaa Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishojelman toteuttamista, vastaa turvakodeista, valmistelee naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen ratifiointia, uudistaa seksuaalirikoslainsäädäntöä sekä vahvistaa mi-

nisteriöiden välistä ja kuntien sisäistä yhteistyötä ja koordinoitua. Näistä toimista huolimatta lähisuuhdeväkivaltaa, kuten seksuaalista häirintää, esiintyy edelleen paljon. Hiljattain esimerkiksi Euroopan unionin perusoikeusviraston FRA:n tutkimus osoitti, että Suomen tilanne on useimpiin EU-maihin verrattuna huomattavasti huonompi monilla väkivallan osa-alueilla.³

Paikallistasolla naiset saattavat joutua väkivallan kohteeksi kunnallisissa palveluissa, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä. Kunnat voivat vaikuttaa asiaan huomattavasti parantamalla sukupuolten välistä tasa-arvoa kaikissa palveluissa ja tiedottamalla asiasta. Naisiin paikallistasolla kohdistuvan väkivallan torjumiseen tarvitaan keskushallinnon koordinoitua toimia ja riittävää rahoitusta. Kun Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta ratifioidaan, on varmistettava, että paikallishallinnoilla on riittävästi resursseja kehittää naisiin kohdistuvan väkivallan torjumista varten toimenpiteitä ja parantaa kuntien eri sektorien työntekijöiden valmiuksia.

Myös tytöt ja pojat voivat joutua seksuaalisen hyväksikäytön ja väkivallan kohteeksi tai näkemään väkivaltaa. Kouluissa on kiinnitettävä enemmän huomiota kiusaamiseen ja seksuaaliseen häirintään esimerkiksi hyödyntämällä laaja-alaisen seksuaalikasvatuksen tarjoamia mahdollisuuksia nuorten itseluottamuksen vahvistamiseksi.

Sukupuolineutraalius

Suomen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen strategiana on ollut sukupuolineutraalin (tai jopa sukupuolisokean) hallinnon muuttaminen sukupuolisensitiiviseksi. Tätä tarkoitusta varten on pyritty sisällyttämään sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen liittyvät velvollisuudet eri suuntaviivoihin, joilla ohjataan keskeisiä hallinnollisia ja poliittisia prosesseja ministeriöissä. Vaikka sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista sovelletaan ja koulutusta ja käsikirjoja on kehitetty, sukupuolisokeutta esiintyy edelleen. Toimia sukupuolisokeuden ehkäisemiseksi on jatkettava edelleen.

Ministeriöt tilaavat asiantuntijoilta säännöllisesti tutkimuksia ja raportteja, mutta rahoituksen puute, tiukat aikataulut ja hankalat julkiset hankintamenettelyt estävät hankkimasta lisää ulkopuolista asiantuntemusta. Eri politiikanaloilla on sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä alakohtaisia tavoitteita, mutta niistä pitäisi tiedottaa paremmin.

Vähemmistöihin kuuluvat naiset

Maahanmuuttajanaisten, myös paperittomien, asemaan liittyvät kysymykset kuuluvat tasa-arvopolitiikkaan. Saamelaisten tai romanien asemasta, elinoloista tai politiikkaan osallistumisesta ei ole saatavilla riittävästi sukupuolen mukaan eriteltyä tutkimustietoa. Sama koskee vammaisia naisia. Sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä käsittelevien toimijoiden välille tarvitaan tiiviimpää yhteistyötä. Sukupuoleen ja muihin seikkoihin, kuten seksuaalivähemmistöön kuulumiseen perustuvaan moniperustaiseen ja moninkertaiseen syrjintään on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Tarkempia tietoja vähemmistöihin kuuluvien naisten asemasta on Suomen hallituksen vastauksessa lisäkysymyksiin, jotka täydentävät naisten syrjinnän poistamista käsittelevälle komitealle

³ <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>

toimitettua seitsemättä määräaikaisraporttia (CEDAW/C/FIN/Q/7/Add.1) (kohta "Disadvantaged groups of women").

Media, sukupuolistereotypit ja julkinen ympäristö

Vaikka Suomi onkin korkealla sijalla maiden välisissä sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevissa vertailuissa, mediaa ja julkista ympäristöä hallitsevat kuitenkin seksistiset kuvat. Muun muassa naispoliitikkoja ja -johtajia kohdellaan ja arvioidaan mediassa jatkuvasti eri tavalla kuin miehiä. Tarvitaan tehokkaita toimenpiteitä naisten ja tyttöjen seksuaalisoinnin estämiseksi kaikessa mediassa, myös sosiaalisessa mediassa. Sukupuolistereotypit vaikuttavat naisten ja miesten valitsemään koulutukseen ja sen seurauksena sekä koulutus että työmarkkinat ovat vahvasti segregoituneet.

Naisten taloudellinen tilanne

Sukupuolten välinen palkkaero on pysynyt ennallaan. Vuonna 2013 naisten säännöllinen kuukausiansio oli 83 prosenttia miesten säännöllisestä kuukausiansiosta, kun vuonna 1995 vastaava luku oli 82 prosenttia. Sukupuolten välinen palkkaero on täten 17 prosenttia, mikä vastaa noin 600 euroa kuukaudessa. Naisten alhaisen ansiotason ja perhevapaiden epätasa-arvoisen jakautumisen vuoksi myös naisten eläkkeet ovat pieniä. Tilastojen mukaan ikääntyvien naisten ja yksinhuoltaja-ikäisten köyhyysriski on suuri. Työmarkkinoilla tapahtuvilla muutoksilla, kuten naisten määräaikaisten työsuhteiden osuuden suurenemisella, on sukupuolisidonnaisia vaikutuksia, ja siksi niitä olisi arvioitava käytännössä ja ne olisi otettava huomioon toimintalinjojen muotoilussa.

Vanhempainvapaat jakautuvat edelleen epätasaisesti äitien ja isien välillä. Tämä voi vaikuttaa haitallisesti naisten työllisyyteen ja palkkaan. Vanhemmuudesta aiheutuvista kustannuksista ja niiden jakamisesta äitien ja isien työntajien välillä on käyty varsin paljon julkista keskustelua. Tasa-arvoaltuutettu käynnisti joulukuussa 2012 raskauteen perustuvaa syrjintää koskevan Oikeutta odottaville -nimisen kampanjan⁴. Kampanjan tavoitteena oli lisätä naisten tietoisuutta raskauteen ja perhevapaisiin liittyvistä oikeuksista. Toisena tavoitteena oli kehottaa työnantajia muuttamaan asennettaan raskaana tai perhevapaalla olevia työntekijöitä kohtaan ja varmistamaan toimintensa laillisuus. Julkisissa liikennevälineissä suurimmilla joukkoliikennealueilla toteutettu kampanja kesti kaksi viikkoa.

Naisten eläkkeet ovat jääneet selvästi jälkeen miesten eläkkeistä. Vuonna 2013 naisten keskimääräinen kokonaiseläke oli 1 321 euroa kuukaudessa, mikä oli 369 euroa vähemmän kuin miesten keskimääräinen kokonaiseläke kuukaudessa. Jos leskeneläkettä ei oteta huomioon, ero on vieläkin suurempi: 513 euroa. Keskimääräisen kokonaiseläkkeen ero on kuitenkin nyt pienempi kuin vuonna 2000. Vuonna 2000 naisten kokonaiseläke oli 76 prosenttia miesten kokonaiseläkkeestä, kun se vuonna 2013 oli 78 prosenttia. Erityisesti yksinelävät naispuoliset eläkeläiset tai lesket, joilla on minimitulot, saattavat kohdata köyhyyttä. Yhden hengen talouksien määrä 65–74-vuotiaiden naisten joukossa on tällä hetkellä kaksinkertainen verrattuna saman ikäisiin miehiin. Syitä pieniin eläkkeisiin ovat muun muassa työuran keskeytyminen lastenhoidon vuoksi sekä miesten palkkoja pienemmät palkat.

⁴ www.oikeuttaodottaville.fi

TAKAISKUJA TAI SUUNNANMUUTOKSIA

Yksinhuoltajaäitien taloudellinen tilanne

Yksinhuoltajaäitien taloudellinen tilanne on Suomessa huonontunut vuodesta 1995 lähtien osana suhteellisen köyhyyden lisääntymistä. Köyhyysriski on yksinhuoltajilla muita suurempi: 20 prosentilla yksinhuoltajatalouksista tulotaso oli keskiarvoa alhaisempi, kun vastaava luku oli kahden tulonsaajan perheissä kuusi prosenttia vuonna 2012. Yksinhuoltajatalouksista 86 prosentissa huoltaja oli nainen. Yksinhuoltajaäitien työllisyysaste laski 1990-luvun talouskriisin aikana huomattavasti ja nousi hitaammin kuin kahden vanhemman perheessä elävien naisten työllisyysaste. Alle kolmivuotiaiden lasten yksinhuoltajaäitien työllisyysaste on huomattavasti pienempi kuin muiden äitien. Köyhyysriski on suuri äideillä, jotka hoitavat pikkulapsiaan kotona. Yksinhuoltajaäitien koulutustaso on myös melko alhainen, mikä lisää työttömyysriskiä.

Suomen hyvinvointiyhteiskunnan ja kuntien uudistuksen sukupuolisidonnaiset vaikutukset

Suomen hyvinvointiyhteiskunnan nykyisellä rakenneuudistuksella voi olla sukupuolisidonnaisia vaikutuksia moniin kriittisiin alueisiin, kuten naisten työllisyyteen, naisiin hyvinvointipalveluiden käyttäjinä ja naisten asemaan päätöksenteossa. On ratkaisevan tärkeää integroida sukupuolinäkökulma julkisen sektorin ja paikallishallinnon uudistuksiin, analysoida muutosten sukupuolivaikutukset ja varmistaa, että nämä uudistukset edistävät sukupuolten välistä tasa-arvoa. Sukupuolinäkökulma on naisten työllisyyden ja palveluiden tuottamisen kannalta tärkeä. Koska naiset muodostavat suuren enemmistön työntekijöistä (80 prosenttia) kuntasektorilla (terveydenhuolto, sosiaalipalvelut, koulutus), kuntien määrän pieneneminen ja paikallishallinnon uudelleenorganisointi saattavat merkittävästi vaikuttaa naisten työllisyyteen. Naiset myös hyötyvät kunnallisista palveluista arkielämässään monin tavoin.

Sukupuolentutkimuksen tila Suomen yliopistoissa

Suomen yliopistoihin perustettiin 1990-luvulla useita nais- tai sukupuolentutkimuksen laitoksia ja osastoja. Nais- tai sukupuolentutkimuksen vakiinnuttamista edistettiin opetusministeriön rahoittamalla kahdeksalla professuurilla. Hyväksyessään rahoituksen yliopistot sitoutuivat toteuttamaan professuurit. Kuitenkin vain juuri ja juuri yli puolet yliopistoista on taannut virkojen jatkumisen ja rahoittanut pysyvää professuuria. Sukupuolen- tai naistutkimuksen yksiköt kohtasivat myös uusia haasteita, kun Suomen yliopistojen rakennetta ja taloutta uudelleenorganisointiin 2000-luvulla. Suurin osa yksiköistä on yhdistetty suurempiin osastoihin ja kilpailu niukoista varoista yliopistojen sisällä on koventunut. Erinomaisista tuloksistaan huolimatta pienillä sukupuolentutkimusohjelmilla, joilla on yksi tai kaksi opetusvirkaa, on aiempaa vähemmän resursseja ja niiden tilanne on epävakampi.

KESKEISET LAINSÄÄDÄNTÖMUUTOKSET

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettua lakia (609/1986, jäljempänä tasa-arvolaki) on uudistettu tarkasteltavana ajanjaksona useita kertoja. Lain perustelut ja sen noudattamisen valvonnasta vastaavat viranomaiset (tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvolautakunta) eivät ole muuttuneet. Lisäksi lain pääsisältö koostuu edelleen työelämään liittyvistä asioista.

Tasa-arvolain suurin uudistus tehtiin vuonna 2005, mutta lakia tarkistettiin myös vuosina 2008 ja 2009 EU:n direktiivien täytäntöönpanemiseksi. Vastatoimien kieltoa ja hyvitystä koskevien sään-

nösten soveltamisalaa laajennettiin koskemaan henkilöitä, jotka tarjoavat yleisesti saatavilla olevia tavaroita ja palveluita. Tasa-arvolakiin lisättiin seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän määritelmät, ja työhönottotilanteessa maksettavien aiempien enimmäismäärien soveltaminen rajattiin koskemaan vain henkilöitä, joita ei olisi valittu tehtävään, vaikka valinta olisi tehty syrjimättömin perustein.

Hallituksen tavoitteena on laatia ehdotus uudeksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännöksi. Hallitusohjelman mukaisesti tasa-arvolaki säilyy itsenäisenä lakina. Ehdotuksessa sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltoa laajennettaisiin kattamaan myös syrjintä, joka perustuu sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Lisäksi olisi selvennettävä työpaikkojen tasa-arvosuunnitelmia koskevia säännöksiä, jotka liittyvät esimerkiksi palkkakartoituksiin ja yhteistyöhön henkilöstön kanssa. Tasa-arvosuunnitelmaa oppilaitoksissa koskevia säännöksiä laajennettaisiin kattamaan perusasteen oppilaitokset. Hallituksen lakiehdotus on toimitettu eduskunnalle yhdessä yhdenvertaisuuslain uudistusehdotuksen kanssa.

Uusi terveydenhuoltolaki (1326/2010) takaa kuntien kaikille asukkaille terveyttä edistävät ja sairaanhoitopalvelut. Kaikkien lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiansa terveyttä edistäviä palveluja korostetaan. Erityistä huomiota kiinnitetään raskaan olevien naisten terveyteen.

Valtioneuvoston asetuksessa (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta painopiste on terveyden edistämässä, voimavarojen vahvistamisessa ja kohdennetussa tuessa. Lainsäädännön tarkoituksena on varmistaa, että lapset ja heidän perheensä saavat terveysneuvontaa ja heille tehdään terveystarkastuksia suunnitelmallisesti kunnallisessa terveydenhuollossa. Asetuksen mukaan kuntien on järjestettävä perheen laajat terveystarkastukset kerran raskauden aikana, kolme kertaa lapsen ollessa alle kouluikäinen ja kolme kertaa lapsen ollessa kouluikäinen. Terveystarkastukseen kutsutaan kumpikin vanhempi. Laajaan terveystarkastukseen kuuluu vanhempien ja koko perheen terveyden ja hyvinvoinnin arviointi, ja siihen sisällytetään aiempi tuki ja perheiden voimavarojen vahvistaminen.

OSUUS VALTION TALOUSARVIOSTA

Rakenteen vuoksi on vaikea määritellä, mikä on sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen käytettävien varojen osuus valtion talousarviosta. Sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö ovat yhdessä edistäneet sukupuolitietoista budjetointia valtion talousarvion valmistelussa. Valtiovarainministeriö julkaisi vuonna 2006 yleisohjeet talousarvion valmistelusta. Niissä edellytetään, että ministeriöiden talousarvioehdotuksissa tehdään yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta. Valtion vuoden 2008 talousarvio on laadittu uusien ohjeiden mukaisesti. Vuoteen 2012 mennessä sukupuolinäkökulma oli mainittu kaikkien ministeriöiden talousarvioehdotuksissa. Tasa-arvolain perusteluissa todetaan myös, että hallituksen lakiehdotusten ja muiden hankkeiden yhteydessä arvioidaan niiden sukupuolivaikutuksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö on järjestänyt tämän työn tukemiseksi useita koulutustilaisuuksia ministeriöissä ja koko valtionhallinnossa. Lisäksi vuonna 2009 julkaistiin *Sukupuolisilmälasit käytössä. Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi*.⁵

Ministeriöille viime vuosina tarjotun sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista koskevan koulutuksen sisältö on ollut seuraava:

1. Kaikille ministeriöille yhteiset aiheeseen perehdyttävät koulutukset lainsäädännön sukupuolivaikutusten arvioinnista, sukupuolen mukaan eritellyistä tilastotiedoista ja sukupuolinäkökulmasta talousarvion valmistelussa.
2. (Uusien) ministerien ja ylimmän johdon ohjeistus.
3. Erityiset toimet vastuuministeriöiden asiantuntijoiden valmiuksien parantamiseksi vuosina 2008–2010 – Sukupuolisilmälasit-hankkeet (osittain EU:n rahoittamia).
4. Räättälöity koulutus ministeriöissä sukupuolivaikutusten arvioinnin tehostamiseksi säädösvalmistelussa (2013).

Paikallis- ja aluetasolla toteutettiin vuosina 2010–2013 kaksi ESR:n hanketta sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi kunnissa ja valtion aluehallinnossa. Tilanne oli talouden taantumana vuoksi haastava, mutta suhteellisen pienestä rahoituksesta huolimatta edistystä on tapahtunut jonkin verran. Esimerkiksi toisen hankkeen perusajatuksena oli panna täytäntöön naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta paikallishallinnossa laadittu eurooppalainen peruskirja.

HALLITUKSEN JA KANSALAISSYHTEISKUNNAN VÄLISET YHTEISTYÖMEKANISMIT

Hallitus on nimittänyt tasa-arvolautakunnan, joka on itsenäinen neuvoo-antava elin ja valvoo tasa-arvolain noudattamista sekä ratkaisee siihen liittyviä riita-asioita. Puolueet ja kansalaisjärjestöt, joilla on asiantuntemusta sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvissä asioissa, valitsevat tasa-arvolautakunnan jäsenet. Myös muut neuvoo-antavat elimet (esim. ihmisoikeusvaltuuskunta ja romanivaltuuskunta) voivat keskustella ja keskustelevat sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja naisten oikeuksiin läheisesti liittyvistä asioista.

Kun valmistellaan esimerkiksi sukupuolten väliseen tasa-arvoon tai naisten voimaantumiseen liittyviä strategioita tai toimintaohjelmia, ministeriöt järjestävät yleensä sidosryhmien, kuten kansalaisjärjestöjen, kuulemisia tai käyttävät niiden kanssa muita yhteistyömenetelmiä (esim. työryhmään osallistumiset ja konsultaatiot) sidosryhmän asiantuntemusalan mukaan. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö järjestää kansalaisyhteiskunnalle kuulemistilaisuuksia laatiessaan sukupuolten välistä hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa ja sen väli- ja loppuraportteja.

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen asiantuntijoiden ja kansalaisjärjestöjen kuulemistilaisuuksissa on saanut entistä enemmän huomiota. Vuonna 2009 julkaistun tutkimuksen mukaan eduskunnan valiokuntien kuultavaksi kutsumista asiantuntijoista 66 prosenttia on miehiä. Nais- ja miesjärjestöjen edustus oli valiokuntien kuulemisissa myös hyvin pientä. Sukupuolten edustuksesta ja sukupuolinäkökulma-asiantuntemuksesta ministeriöiden järjestämissä kuulemistilaisuuksissa

⁵ <http://www.stm.fi/en/publications/publication/-/julkaisu/1438518#fi>

sisä ei ole kerätty systemaattisesti tietoja, mutta käytettävissä olevat tiedot osoittavat, että nais- ja miesjärjestöt eivät ole edustettuina muissa kuin tasa-arvopolitiikan valmisteluun liittyvissä kuulemisissa.

KESKEISIN MAAN SISÄINEN, KAHDENVÄLINEN, ALUEIDEN VÄLINEN JA ALUEELLINEN YHTEISTYÖ

Kullakin ministeriöllä on toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä, joka koordinoi ja seuraa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista ministeriön sisällä. Ministeriöiden toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien verkosto, jota koordinoi sosiaali- ja terveysministeriö, tarjoaa foorumin koulutukselle, kokemusten ja hyvien käytäntöjen jakamiselle sekä ongelmien määrittelemiselle ja niistä keskustelemiselle. Vuosien 2013–2014 aikana Pekingin toimintaohjelman teemoista keskustellaan säännöllisesti verkostossa.

Pohjoismaista hallitusten välistä tasa-arvoyhteistyötä johtaa tasa-arvoasiain ministerineuvosto. Ministerineuvosto kokoontuu vähintään kerran vuodessa keskustellakseen ja tehdäkseen yhteisiä päätöksiä ja toteuttaakseen toimia tasa-arvopolitiikan edistämiseksi ja kehittämiseksi mukana olevissa maissa. Yhteistyötä suunnittelee ja toteuttaa tasa-arvoasiain virkamieskomitea, joka koostuu kaikkien maiden ja autonomisten alueiden edustajista. Työtä johtaa vuosittain vaihtuva puheenjohtajamaa ja avustaa Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö. Ministerineuvosto rahoittaa Pohjoismaista tasa-arvotiedon keskusta. Sen tehtävänä on kerätä ja levittää pohjoismaisesta näkökulmasta tietoa tasa-arvoalan kansallisesta tutkimustyöstä, politiikasta ja käytännöstä laajalle sidosryhmäjoukolle. Pohjoismaisen tasa-arvoyhteistyön painopisteitä vuosina 2011–2014 ovat tasa-arvo työmarkkinoilla ja koulutuksessa, sukupuoli ja etnisuus sekä nollatoleranssi sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa kohtaan. Asialistalla ovat myös miesten ja poikien näkökulmat sekä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisstrategiat. Ministerineuvosto tekee aktiivista lähialueyhteistyötä, joka kattaa Baltian maat, Luoteis-Venäjän, Arktisen ja Barentsin alueet. Pohjoismaisen tasa-arvoyhteistyö profiloituu myös kansainvälisesti, mm. YK:n naisten asema -toimikunnan (CSW) vuotuisissa kokouksissa.

Suomi on osallistunut aktiivisesti Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) toimintaan, erityisesti sen hallintoneuvoston ja asiantuntijaryhmän työhön, samoin kuin instituutin keskeisten aihealueiden työhön. Näitä painopistealueita ovat tasa-arvoa kuvaava indeksi, Pekingin toimintaohjelman seurantaan liittyvät EU:n indikaattorit, sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen, sukupuoleen perustuva väkivalta, sekä miehet ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Tasa-arvotiedon keskus *Minna*⁶ on keskeisessä asemassa EIGE:n toiminnasta tiedottamisessa suomalaiselle yleisölle.

Euroopan kuntien ja alueiden neuvosto (CEMR) on laatinut eurooppalaisen peruskirjan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta paikallishallinnossa. Peruskirja julkaistiin vuonna 2006. Se tukee Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman täytäntöönpanoa. Peruskirjan laatimisen perusteena oli, että paikallishallinto on lähimpänä ihmistä, ja siksi sillä on hyvät mahdollisuudet lisätä sukupuolten välistä tasa-arvoa ja panna kansainväliset sopimukset sekä kansallinen lainsäädäntö täytäntöön. Suomen Kuntaliitto on hyväksynyt peruskirjan ja suositellut sen hyväksymistä kaikille kun-

⁶ www.minna.fi

nille ja maakuntaliitoille.⁷ Lisäksi suomalaiset kansalaisjärjestöt ovat aktiivisia toimijoita eri verkostoissa, kuten Women Against Violence Europe -verkostossa (WAVE), joka seuraa ja kehittää tilannetta Euroopan maissa, vaihtaa tietoja ja lobbaa esimerkiksi sen puolesta, että kukin maa allekirjoittaa ja ratifioi Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan estämisestä ja torjumisesta.

VUOSITUHANNEN KEHITYSTAVOITTEIDEN SUHTEET

Suomi on korostanut sitä, että on tärkeää toimeenpanna Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman sitoumukset myös vuosituhattavoitteen toimeenpanon yhteydessä, koska sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen edistää tehokkaasti kehitystavoitteiden saavuttamista. Sukupuolten välinen tasa-arvo on ihmisoikeuskysymys ja läpileikkaava teema Suomen kehityspolitiikassa ja kehitysyhteistyössä. Suomi painottaa erityisesti naisten aseman parantamista, mukaan lukien taloudellinen osallistuminen ja hyvinvointi. Suomi on sitoutunut vuosituhattavoitteiden sekä Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman ja Kairon kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin toimintaohjelman ja niiden seuranta-asiakirjojen toimeenpanoon.

OSA II: EDISTYMINEN TOIMINTAOHJELMAN KRIITTISTEN OSA-ALUEIDEN TOTEUTTAMISESSA VUODESTA 2009 LÄHTIEN

Raportin osassa II käsitellään pääasiassa viiden vuoden raportointijaksolla 2009–2014 täytäntöönpannutta säädöksiä ja erityisohjelmia. Raportointi tapahtuu Pekingin toimintaohjelman kahdentoista kriittisen aihealueen mukaisesti. Seitsemännessä CEDAW-määräaikaissäätöraportissa (2012) kerrotaan tarkemmin monista uudistuksista ja ohjelmista. Viittaukset CEDAW-raportin eri osiin löytyvät kunkin kriittisen aihealueen alta.

A NAISET JA KÖYHYYS

Suhteellinen köyhyys on vähentynyt Suomessa vuodesta 1995 lähtien, mutta lisääntynyt hieman muutamana viime vuotena. Suhteellisesti köyhissä kotitalouksissa elävien osuus oli 11,9 prosenttia vuonna 2012, kun se vuonna 2009 oli 13,2 prosenttia, vuonna 2004 11,9 prosenttia ja vuonna 1995 7,6 prosenttia. Suhteellinen köyhyys on lisääntynyt eniten yhden vanhemman talouksissa, joissa se on nelinkertaistunut vuodesta 1995 vuoteen 2012. Köyhyys on yhden vanhemman perheissä sukupuolisdonnaista: lähes yhdeksän kymmenestä suhteellisesti köyhästä yksinhuoltajasta on naisia. Yhden vanhemman perheessä elävien lasten köyhyysriski on yli kaksinkertainen (19,8 prosenttia) verrattuna kahden vanhemman perheessä asuviin lapsiin (7,7 prosenttia).

⁷ Lisätietoja hankkeesta peruskirjan täytäntöönpanemiseksi:

<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/tuke/tasa-arvo/tasa-arvo-projekti/Sivut/default.aspx> ja Euroopan tasolla: <http://www.charter-equality.eu/the-charter/observatoire-europeen-en.html>

Ikääntyneiden ihmisten suhteellinen köyhyys pysyi suhteellisen suurena vuoteen 2012 asti, jolloin yli 75-vuotiaiden köyhien määrä pieneni suhteellisen paljon. Silti 10,3 prosenttia 65–74-vuotiaista ja 23,9 prosenttia yli 75-vuotiaista naisista on köyhiä. Naisten osuus köyhistä ikääntyvien yhden hengen kotitalouksista oli 40,9 prosenttia ja miesten 34,0 prosenttia vuonna 2012. Köyhyys on myös muuttunut pysyvämmäksi lähes 20 viime vuoden ajan: vuonna 1995 väestöstä 7,6 prosenttia oli pitkäaikaisesti köyhiä, kun vuonna 2012 vastaava luku oli 11,9 prosenttia.

Köyhyiden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen on yksi hallitusohjelman painopistealueista. Sen toteuttamiseksi hallitus on laatinut syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän poikkihallinnollisen toimenpideohjelman⁸. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi toimenpideohjelman toteuttamista. Toimenpideohjelman mukaan yksi tärkeimmistä tavoitteista on työttömyyden vähentäminen, ja erilaisia epäkohtia pyritään vähentämään myös yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa. Hallituksen toimenpideohjelmassa on seitsemän teemaa, jotka sisältävät yli 30 hallituksen määrittämää kärkihanketta tavoitteiden saavuttamiseksi.

B NAISTEN KASVATUS JA KOULUTUS

Kaikki suomalaiset tytöt käyvät koulua, ja naiset ovat hyvin koulutettuja. 20–64-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvista naisista 75,4 prosentilla on toisen asteen tutkinto, kun taas miehillä vastaava luku on 71,5 prosenttia. Yli 90 prosenttia 16–18-vuotiaista, puolet 19–24-vuotiaista ja neljäsosa 25–29-vuotiaista osallistui johonkin peruskoulun jälkeiseen tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Naisten osuus korkeakoulututkinnon suorittaneista on myös Suomessa suurempi kuin miesten. Korkeakoulututkinnon vuonna 2012 suorittaneista naisten osuus oli lähes 60 prosenttia. Samana vuonna jatkotutkinnon (lisensiaatin tutkinnon tai tohtorintutkinnon) suorittaneista naisten osuus oli 50 prosenttia. Naisten osuus lisensiaatin tutkinnon tai tohtorintutkinnon suorittaneista kasvoi vuoden 1975 15 prosentista 54 prosenttiin vuonna 2012. Silti vain 27 prosenttia professoreista on naisia.

Aikuiskoulutustilastojen mukaan vuonna 2012 lähes 1,7 miljoonaa ihmistä osallistui aikuiskoulutukseen eli nimenomaisesti aikuisille tarkoitettuun ja järjestettyyn koulutukseen. Aikuiskoulutustutkimuksen mukaan naiset ovat osallistuneet aikuiskoulutukseen aktiivisemmin kuin miehet.

Vaikka Suomessa erityisesti nuoret naiset ovat korkeasti koulutettuja, koulutusalat ovat voimakkaasti jakaantuneet naisten ja miesten aloihin. Vuonna 2012 yli 76 prosenttia tekniikan tai liikennealan koulutuksen saaneista (korkeakoulututkinnon suorittaneista) oli miehiä, kun taas 72 prosenttia terveys- ja sosiaalialan koulutuksen saaneista oli naisia. Myös humanitaariset alat ja koulutusalat ovat naisvaltaisia: naisten osuus niillä on 80 prosenttia.

Koulutus- ja tutkimuspolitiikassa on parhaillaan käynnissä laajoja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen tähtäviä uudistushankkeita. Niihin kuuluu joukko toimenpiteitä, joilla edistetään tasa-arvoa koulutuksessa, sekä valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen. Toimenpideohjelmaan tasa-arvon edistämiseksi koulutuksessa kuuluu toimenpiteitä, joiden ta-

⁸ http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=42733&name=DLFE-24515.pdf

voitteena on vähentää koulutusalojen välistä horisontaalista eriytymistä ja yleisemmin sukupuolittietoisuuden lisäämistä koulutuksessa.

Varhaiskasvatus (0–5-vuotiaat)

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee uutta lakia varhaiskasvatuksesta ja päivähoidosta. Lain valmistelun yhteydessä tehdään sukupuolivaikutusten arviointi. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myös rahoittanut kahta hanketta, joiden tavoitteena on edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa. Toisessa hankkeessa kehitettiin tasa-arvokoulutusta päiväkodeissa (2010–2011), ja toisen hankkeen aiheena on sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa (2012–2014). Tavoitteena on edistää tasa-arvoa ja valinnanvapautta päiväkotien varhaiskasvatuksessa. Parhaimmillaan tasa-arvotyö antaa kasvattajille keinoja estää kiusaamista, tukee sukupolvien välistä ystävyyttä ja vähentää sekä lasten että aikuisten stressiä.

Esiopetus (6-vuotiaat) ja perusopetus (7–16-vuotiaat)

Opetushallitus valmistelee parhaillaan uutta esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Huhtikuussa 2013 kaikkia perusopetuksen aineryhmiä ohjeistettiin käsittelemään tasa-arvon edistämistä opetussuunnitelman ainekohtaisissa kuvauksissa. Yleisenä tavoitteena on siirtyminen sukupuolisensitiiviseen opetukseen. Esitettyjä näkökohtia olivat a) sekä tyttöjen ja naisten että poikien ja miesten kokeman eriarvoisuuden vähentäminen, b) oppiaineisiin ja oppimistuloksiin kohdistuvien sukupuolisidonnaisten asenteiden vähentäminen sekä c) sukupuolten erilaisuuden ymmärtäminen ja tämän ymmärryksen soveltaminen opetuksessa. Keskeisenä tavoitteena on, että sukupuolittietoisuus ja sukupuolten välisen tasa-arvon lisääminen sisällytetään konkreettisilla keinoilla osaksi opetusta ja valtakunnallista opetussuunnitelmaa.

Korkea-asteen oppilaitokset ja tutkimus

Tärkeä tasa-arvon edistämisen väline yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa ovat olleet oppilaitosten omasta toiminnastaan antamat raportit. Vuonna 2014 yliopistot ja ammattikorkeakoulut antavat opetus- ja kulttuuriministeriölle raportin toimistaan tasa-arvon sekä nais- ja sukupuolentutkimuksen aseman edistämiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistämässä laaja-alaisen monivuotisen tutkimushankkeen koulutuksellisesta tasa-arvosta. Hankkeessa käsiteltäviä aiheita ovat muun muassa, miten eri sukupuoliin kohdistuvat ennakkoluulot ja odotukset vaikuttavat koulutukselliseen tasa-arvoon ja erityisesti lasten ja nuorten koulutusvalintoihin, millaisia eroja tyttöihin ja poikiin kohdistuvilla ennakkoluuloilla ja odotuksilla ja niiden vaikutuksella on tyttöjen ja poikien välillä ja mitkä tekijät toisaalta lisäävät odotusten mukaisesti tehtyjä valintoja ja toisaalta vähentävät sukupuoliodotusten vaikutuksia.

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen oppilaitoksissa

Hallitus valmistelee tasa-arvolain muutosta, jonka mukaan toiminnallisen tasa-arvosuunnittelun velvollisuutta olisi laajennettava niin, että se koskisi myös perusopetusta antavia oppilaitoksia. Tasa-arvosuunnitelman laatimisen tarkoituksena on ehkäistä syrjintää ja edistää tasa-arvoa oppilaitoksissa lisäämällä nuorten sukupuolitietoisuutta. Jos tätä työtä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa tehdään suunnitelmallisesti ja hyvin, voidaan vähentää esimerkiksi työmarkkinoiden eriytymistä sukupuolen mukaan vaikuttamalla opiskelijoiden käsityksiin siitä, mitkä ammatit ja koulutukset sopivat hänelle sukupuolesta riippumatta.

Opettajankoulutus ja täydennyskoulutus

Yksi keino parantaa opettajankoulutusta on sisällyttää sukupuolten välinen tasa-arvo opettajien täydennyskoulutukseen. Tämä on toteutettu esimerkiksi erillisellä tasa-arvoa ja tasa-arvoa perusopetuksessa koskevalla täydennyskoulutusohjelmalla.

Oppimateriaali

Opetushallitus neuvottelee säännöllisesti oppimateriaalin tuottajien kanssa. Neuvottelujen aiheisiin kuuluu sukupuolistereotyyppien vähentäminen oppikirjoissa.

EU:n rahoittamissa ja sisäministeriön koordinoimissa YES-kampanjoissa on laadittu yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyvää oppi- ja muuta materiaalia. Suomi on myös edistänyt syrjinnän vastustamista ja kiusaamiseen torjumista kansainvälisestäkin tunnetulla *KiVa Koulu* -ohjelmalla.

Sisäministeriö julkaisi vuonna 2012 osana kansallista syrjinnän vastaista *Yhdenvertaisuus etusijalle* -kampanjaa selvityksen nimeltä *Selvitys syrjinnän vastaisen pedagogiikan keinoista ja käytännöistä*. Syrjinnän vastaisella pedagogiikalla tarkoitetaan selvityksessä niitä pedagogisia keinoja, joilla voidaan ehkäistä erilaisia syrjinnän muotoja. Selvityksessä keskitytään oppimistilanteiden yhdenvertaisuuden lisäämiseen sekä ryhmien välisiä suhteita edistämään pyrkiviin interventioihin. Näitä keinoja tarkastellaan kriittisesti tutkimuskirjallisuuden valossa ja pohditaan niiden soveltuvuutta eri syrjintäperusteilla tapahtuvan syrjinnän ehkäisemiseksi kouluissa.

Kokonaisuudessaan kampanjan koulutuksellista tasa-arvoa edistävä osa koostui 1) tasa-arvosuunnitelmien kehittämistä koulutusorganisaatioissa ja yhdenvertaisuussuunnittelun oppaan julkaisemisesta, 2) opettajankoulutuksesta vastaaville yliopistoille tarkoitetusta materiaalista *Aito yhdenvertaisuus koulussa*, 3) opettajien tasa-arvokäsikirjasta, ja 4) vähemmistöjä edustavien henkilöiden koulukokemuksista tarinoiden muodossa. Romaneja ja saamelaisia koskevaa erityistä opetusmateriaalia on laadittu peruskoulun yläluokkia varten. Kaikki edellä mainittu materiaali on esitelty opettajille, heidän ammattiliitoilleen sekä valtakunnalliselle ja paikalliselle kouluhallinnolle kohdistetussa kampanjassa.

Vähemmistöt

Maahanmuuttajanaishille alettiin antaa luku- ja kirjoitustaidon ja Suomen kielen perusopetusta vuonna 2011 *Luetaan yhdessä* -verkoston kautta. Verkostossa on yli 70 ryhmää, joihin kuuluu 1 100 maahanmuuttajanaista ja 400 vapaaehtoista opettajaa Suomen eri kunnissa ja kaupungeissa. Verkostolla on ollut toimintaa vuodesta 2004 alkaen. Hankkeesta tuli valtakunnallinen vuonna 2007.

Toiminnassa on myös maahanmuuttajien ja korkeakoulutettujen suomalaisten monikulttuurinen *Auroras*-verkosto, jonka tarkoituksena on syventää tietoa suomalaisesta työelämästä, parantaa kielitaitoa ja mahdollisuuksia työllistyä.

Vuoden 2012 CEDAW-raportin artiklaa 10 koskevassa osiossa on tarkempia tietoja koulutukseen liittyvistä asioista, kuten sukupuolieroista koulutuksessa, elinikäiseen oppimiseen liittyvistä keinoista, perusopetuksesta ja opetussuunnitelmista sekä opettajankoulutuksesta. Suomen hallituksen vastauksessa seitsemännen määräaikaisraportin (CEDAW/C/FIN/Q/7/Add.1) lisäkysymyksiä koskevassa vastauksessa annetaan lisätietoja vähemmistöihin, kuten vammaisiin sekä romani- ja saamelaisnaisiin, liittyvästä koulutuksesta.

C NAISET JA TERVEYS

CEDAW-raportin (2012) artiklaa 12 koskevassa osiossa on tarkempia tietoja terveyteen liittyvistä asioista. Raportissa käsitellään terveyden edistämistä, tupakointia ja päihteitä, nuorten mielenterveyttä ja päihteidenkäyttöä, oppilashuoltoa, ikääntyneitä ja muistisairaita, raskaudenaikaista terveyttä ja sukupuolitauteja.

Suomen neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä lasten ja nuorten ehkäisevää suun terveydenhuoltoa koskevaa lainsäädäntöä on uudistettu (terveydenhuoltolaki 1326/2010 ja valtioneuvoston asetus 338/2011). Sen painopiste on terveyden edistämässä, voimaannuttamisessa ja kohdennetussa tuessa. Palvelujen laadun on oltava yhdenvertaista, ja niissä on otettava huomioon yksiköiden ja koko väestön tarpeet.

Lainsäädäntöuudistusten lisäksi on laadittu useita valtakunnallisia oppaita neuvolapalveluja varten. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut valtakunnalliset suositukset lastenneuvoloille, valtakunnallisen *Älä lyö lasta* -toimintaohjelman lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämiseksi, ohjelman naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi sekä naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelman. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos päivitti äitiysneuvoloiden valtakunnalliset suositukset vuonna 2013 ja julkaisi laajoja terveystarkastuksia koskevat suositukset vuonna 2012 sekä imetystä koskevat suositukset vuonna 2009. Laajat terveystarkastukset ovat edistäneet keskusteluja todellisista terveydelle haitallisista ongelmista perheissä ja mahdollistaneet kohdennetun tuen antamisen. Yksi tämän innovaation tärkeimmistä saavutuksista on se, että aiemmin vain lapsiin keskittyviä käyntejä on muutettu koskemaan myös vanhempien terveyttä, vanhemmuutta ja lasten elinoloja. Vanhempien auttaminen on välttämätöntä, jotta voidaan auttaa lapsia ja ehkäistä sukupolvien välisten ongelmien kehittyminen. Sekä vanhemmat että terveydenhuollon henkilöstö ovat pitäneet laajoja terveystarkastuksia hyödyllisinä. On selvää, että tarkastukset auttavat ja voimaannuttavat naisia, koska he ovat tarkastuksiin osallistuvien enemmistö.

Suomessa uudistetaan parhaillaan koko sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmää. Sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen rakenneuudistuksen tarkoituksena on taata kaikille yhdenvertaiset sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut.

Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet

Suomessa toteutettiin vuosina 2007–2011 seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelma. Ohjelman uusi versio julkaistiin huhtikuussa 2014, ja se on voimassa vuoteen 2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen perustettiin vuonna 2010 seksuaali- ja lisääntymisterveys-yksikkö yhtenä toimintaohjelman toimenpiteenä. Yksikkö on tuonut seksuaali- ja lisääntymisterveydelle näkyvyyttä.

Suomella on seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien alalla kattava lainsäädäntö ja useita toimintaohjelmia. Suomessa tuotetaan ja levitetään tietoa seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ja -oikeuksista yhteistyössä kansalaisjärjestöjen ja kuntien sidosryhmien kanssa. On kuitenkin todettu, että erityisesti vähemmistöryhmien, kuten seksuaali- sukupuolivähemmistöjen, maahanmuuttajien ja vammaisten tarpeet tulisi ottaa erityisesti huomioon. Myös kokemukset seksuaalisesta väkivallasta ja siihen liittyvät oireet olisi tunnistettava paremmin sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä kouluissa. Sosiaalityössä olisi parannettava valmiutta kohdata ja tunnistaa seksuaalisen väkivallan uhrin. On myös todettu, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen ammattilaisten koulutukseen pitäisi kuulua tätä aihetta koskevia pakollisia opintoja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on käynnistänyt kampanjan nimeltä *Mun kroppa. Mä päätän*, jonka tavoitteena on lisätä tyttöjen ja poikien tietoisuutta seksuaalioikeuksistaan. Kampanja auttaa nuoria tunnistamaan seksuaaliset uhkat ja hakemaan apua. Kampanjan tukijana on julkaisuja, kuten muusikkoja ja kansanedustajia. Se on saanut paljon julkisuutta ja sen verkkosivustolla⁹ käydään ahkerasti.

Mielenterveys

CEDAW-komitea on korostanut Suomelle tarvetta kiinnittää erityistä huomiota naisten ja tyttöjen mielenterveyteen liittyviin asioihin. Tyttöjen mielenterveysongelmien tunnistamiseen, ehkäisemiseen ja hoitamiseen tarvitaan nykyistä tehokkaampia keinoja. Tutkimusten mukaan masennus on lisääntynyt koulutyttöjen joukossa. Ylimmillä luokilla 14 prosenttia tytöistä arvioi olevansa vaikeasti tai keskivaikeasti masentunut. Poikien joukossa vastaava osuus oli huomattavasti pienempi. Samalla kun poikien itsetuhoisuus on vähentynyt, tyttöjen itsetuhoisuus on pysynyt samalla tasolla ja viime vuosina jopa lisääntynyt. Tyttöjen lisääntyneeseen tupakointiin ja huumeidenkäyttöön on kiinnitetty huomiota. Tytöt näyttävät kokevan poikia useammin myös seksuaalista väkivaltaa. Hallitus on määritellyt tämän lapsiin kohdistuvan väkivallan torjumista koskevassa päätöksessään yhdeksi julkisten palvelujen painopistealueeksi.

Kansallisessa mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa 2009–2015 annetaan katsaus mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvästä tämänhetkisestä epidemiologisesta tilanteesta, mielenterveyden edistämisestä, ehkäisevästä päihdetyöstä sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujen järjestämisestä Suomessa. Suunnitelmassa esitetään 18 ehdotusta mielenterveys- ja päihdetyön yhteiseksi kehittämiseksi vuoteen 2015. Suunnitelmassa painotetaan asiakkaan aseman vahvistamista, mielenterveyttä ja päihteettömyyttä edistävän sekä ongelmia ja haittoja ehkäisevän työn tehostamista, palvelujärjestelmän kehittämistä avo- ja peruspalvelupainotteisemmaksi ja mielenterveys- ja päihdeongelmat samanaikaisesti huomioivammaksi. Mukana on myös suunnitelman toteuttamista tukevia ohjauskeinoja. Vaikka mielenterveyden häiriöt eivät ole lisääntyneet, niihin liittyvä työkyvyttömyys on yleistynyt. Suunnitelmassa otetaan kattavasti huomioon myös lapset ja ennaltaehkäisevät toimet.

⁹ www.munkroppa.fi

Alkoholinkulutus

Suomi on alkoholinkulutuksessa Euroopan kärkimaita. Miehet kuluttavat keskimäärin 10,3 litraa ja naiset 5,3 litraa puhdasta alkoholia vuodessa. Suomessa syntyy joka vuosi noin 60 000 lasta, ja kuudella prosentilla heidän äideistään on alkoholi- tai huumeongelmia.

Ensi- ja turvakotien liitto on kehittänyt (vuodesta 1998 lähtien) *Pidä kiinni*® -hoitojärjestelmää päihteitä käyttäville naisille, jotka ovat raskaana tai joilla on pieniä lapsia. Hoitojärjestelmään kuuluu kuusi ensikotia ja seitsemän avopalveluyksikköä, jotka ovat erikoistuneet päihdeongelmien hoitoon ja vanhemman ja vauvan varhaiseen vuorovaikutukseen. Järjestelmä tarjoaa apua 250 raskaana olevalle päihdeongelmaiselle naiselle ja lapsiperheelle vuodessa, ja sitä rahoittavat muun muassa sosiaali- ja terveysministeriö ja kunnat.

Raskauden ja varhaislapsuuden aika tarjoavat erityisen mahdollisuuden kuntoutukseen. Käytännön kokemusten mukaan paras tilanne on, jos äitiä ja lasta hoidetaan samanaikaisesti: kolmasosa äideistä paranee ja pystyy hoitamaan lastaan, kolmasosa pystyy toimimaan vanhempana tuettuna ja kolmasosan on luovuttava lapsesta. Seurantatutkimusten mukaan suurin osa *Pidä kiinni*® -hoitoon osallistuneista äideistä pystyi toimimaan lapsensa ensisijaisena huoltajana, kun lapsi oli kaksivuotias.

Naisten sukuelinten silpominen

Suomen ensimmäinen naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelma (2012–2016) käynnistettiin vuonna 2012. Tänä aikana naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen vastaisen toiminnan tulisi vakiintua osaksi seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmaa sekä muiden hallinnonalojen maahanmuuttajia koskevia ohjelmia. Toimintaohjelman tarkoituksena on luoda pysyviä valtakunnallisia ja alueellisia rakenteita naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen estämiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut ja jakanut ammattilaisille ohjeet naisten sukuelinten silpomisen estämisestä. Ohjeet on suunnattu erityisesti ammattihenkilöille, jotka työskentelevät äitiys- ja lastenneuvoloissa, kouluissa ja varhaiskasvatuksen piirissä.

Maahanmuuttajille, jotka tulevat maista, joissa sukuelinten silpomista harjoitetaan, on kerrottu tämän käytännön lainvastaisuudesta Suomessa ja vaikutuksesta naisiin ja tyttöihin. Sosiaali- ja terveysministeriö on yhdessä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa järjestänyt toimintaohjelman toteutumisen seuraamiseksi seminaareja ja kokouksia, jotka on tarkoitettu nimenomaan naisten ja tyttöjen kanssa työskenteleville ammattihenkilöille.

Toistaiseksi Suomessa ei ole tilastoitu yhtään Suomessa tapahtunutta silpomistapausta. Sellaisia-kaan tapauksia ei ole ollut, joissa tytön olisi epäilty matkustaneen leikattavaksi jonnekin muualle ja palanneen sitten Suomeen. Tarvitaan kuitenkin selkeät ohjeet, kuinka toimia naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisemiseksi, uhkatilanteisiin puuttumiseksi ja lasten suojelemiseksi sekä sukuelinten silpomiseen syyllistyneiden oikeudelliseen vastuuseen saattamiseksi. Täten toimintaohjelman tarkoituksena on varmistaa jo olemassa olevan osaamisen säilyminen sekä ennaltaehkäisevän työn kehittäminen pitkäjänteisesti. Lisäksi toimintaohjelman tarkoituksena on yhteistyön tehostaminen, työnjaon selkeyttäminen ja koordinaation parantaminen eri viranomaistahojen ja muiden toimijoiden kesken.

Ikääntyneet naiset

Suomi on yksi EU:n nopeimmin ikääntyivistä maista. Viime vuosina on kiinnitetty erityistä huomiota työtä tekevän väestönosan ikääntymiseen. Suomi on osallistunut ikääntyneitä naisia koskevaan EU-hankkeeseen lisätiedon saamiseksi ikääntymisestä. Hankkeessa on saatu lisää terveyttä,

koulutusta, työntekoa, taloudellista tilannetta ja elinoloja, sosiaalista integroitumista ja osallistumista sekä ikääntyneiden naisten kohtaamaa väkivaltaa koskevaa tietoa.

Vähemmistöt

Opetus- ja kulttuuriministeriö on osana lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa myöntänyt harkinnanvaraista valtionapua opiskelijajärjestöjen ja Setan *Normit nurin* -kampanjalle. Kampanja kehittää yhteistyössä opiskelijajärjestöjen kanssa oppilaitosten käyttöön keinoja kyseenalaistaa yhteiskunnassa vallitsevat, esimerkiksi sukupuoleen liittyvät normit.

D NAISIIN KOHDISTUVA VÄKIVALTA

Suomessa on pyritty monin eri tavoin ennaltaehkäisemään ja poistamaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Sosiaali- ja terveysministeriö nimitti vuosiksi 2008–2011 ja uudelleen määräajaksi 2012–2015 poikkihallinnollisen virkamiestyöryhmän, jonka tarkoituksena on torjua perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Työryhmä koostuu sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön, oikeusministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön ja ulkoasiainministeriön edustajista. Työryhmään kuuluu myös poliisihallituksen edustajia. Kulttuuri- ja opetusministeriötä ja opetushallitusta konsultoidaan tarvittaessa. Työryhmän tehtävänä on koordinoida, valvoa ja seurata, miten kaikkiin ikäryhmiin kuuluviin naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisessä onnistutaan lähisuhde- ja perheväkivalta mukaan lukien. Työryhmä toimii myös naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman ohjausryhmänä.

Suomen hallitus päätti tasa-arvo-ohjelman 2008–2011 hyväksymisen yhteydessä käynnistää poikkihallinnollisen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman¹⁰, joka hyväksyttiin vuonna 2010. Siinä keskitytään väkivallan uusiutumisen ehkäisyyn parisuhteessa, seksuaalisen väkivallan vähentämiseen ja haavoittuvassa asemassa olevien naisten suojelemiseen. Ohjelma sisältää 59 toimenpidettä, joiden tilanne oli helmikuussa 2014 tämä: 22 on toteutettu, 19 aloitettu, 7 suunnitteilla ja 11:n osalta ei ole toteutettu mitään toimia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos valvoo ja tukee ohjelman toteuttamista.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman tarkoituksena on edistää naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen tavoitteita ja vastata CEDAW-komitean kaltaisten kansainvälisten toimijoiden Suomelle esittämiin valituksiin, jotka koskevat naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä. Ohjelmassa lähestytään naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä kokonaisvaltaisesti, kolmen P:n periaatteen mukaisesti ("Prevention" eli naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen, "Protection" eli uhrin suojeleminen ja "Prosecution" eli rikoksentehtäjän saattaminen vastuuseen teoistaan). Ohjelman tavoitteena on puuttua väkivaltaan ennakoivasti vaikuttamalla asenteisiin ja käyttäytymismalleihin, ehkäistä väkivallan uusiutumista, parantaa seksuaalisen väkivallan uhrien asemaa ja heille tarjottavaa kriisiapua ja tukea, kehittää keinoja tunnistaa ja puuttua haavoittuvassa asemassa olevien kokemaan väkivaltaan sekä lisätä viranomaisten ja ammattilaisten tietoa ja osaamista naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä ja uhrin auttamisesta.

¹⁰ http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12304.pdf

Ohjelmaa on toteutettu vuosittaisen suunnitelman mukaisesti. Sille ei kohdennettu erillisiä määrärahoja, ja toimenpiteistä vastaaville ministeriöille jaettiin ohjelmaan sisältyneitä hankkeita vuosittain. Jotkin tavoitteet on ollut mahdollista toteuttaa ilman erillistä rahoitusta ja joillekin osille rahoitusta on pyritty samaan muista ohjelmista, joiden tarkoituksena on parantaa palvelurakennetta, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste). Osa tavoitteista odottaa kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksia, jotka aiheuttavat muutoksia sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmään. Kun järjestelmä on valmis ottamaan käyttöön uusia työskentelymenetelmiä ja -tapoja, keskeneräisten tehtävien toteuttaminen on mahdollista.

Ohjelman painopiste on ollut koulutuksessa ja väkivallan tunnistamiskeinojen opettamisessa. Ohjelman onnistumista arvioidaan sen viimeisenä toteuttamisvuotena. Tähän mennessä toteutetuista vuosittaisen toteutussuunnitelman mukaisista toimenpiteistä on saatu hyviä tuloksia.

Hallitus on tehnyt myös lainsäädäntöön joitakin muutoksia, jotka liittyvät naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseen. Rikoslakia muutettiin vuonna 2011 niin, että nyt yleinen syyttäjä voi nostaa syytteen lievistä pahoinpitelystä paitsi silloin, kun asianomistaja ilmoittaa rikoksen syytteen pantavaksi, myös silloin, kun rikos on kohdistunut tekijän aviopuolisooson tai entiseen aviopuolisooson, sisarukseen tai sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa tai on tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen.

Raiskausta koskevaa säännöstä muutettiin vuonna 2011. Nyt raiskauksesta tuomitaan myös henkilö, joka käyttämällä hyväkseen sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Aiemmin tämä rikos katsottiin seksuaaliseksi hyväksikäytöksi.

Eduskunnalle annettiin tammikuussa 2014 hallituksen esitys rikoslain muuttamisesta seksuaalirikoksien osalta. Esityksessä ehdotettiin tiukempia raiskauksen määritelmää ja rangaistusasteikkoa koskevia toimenpiteitä. Myös syyteoikeutta seksuaalirikoksissa ehdotettiin muutettavaksi niin, että käytännössä kaikki seksuaalirikokset olisivat viralliseen syytteen alaisia rikoksia. Tämän hallituksen esityksen mukaan rikoslakiin lisättäisiin myös uusi säännös seksuaalisesta ahdistelusta. Vainoaminen on vuodesta 2014 lähtien ollut rikos Suomessa. Asianomistaja ei voi kieltää tai perua syytteen nostamista asiassa.

Oikeusministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö perustivat vuonna 2013 toimikunnan kehittämään kansallista strategiaa rikoksen uhrien tukipalveluiden järjestämiseksi sekä niiden edellyttämän rahoituksen turvaamiseksi. Strategian ja palvelujen suunnittelussa otetaan huomioon myös haavoittuvassa asemassa olevat uhrit. Ministeriöiden lisäksi toimikunnassa on edustettuina eri kansalaisjärjestöjä ja väkivallan uhrien tukijärjestöjä.

Rikoksentorjuntaneuvosto asetti uuden väkivaltajaoston toimikaudeksi 2012–2014. Jaosto teki aloitteen väkivaltaa koskevan tiedon keräämisen kehittämiseksi ja ehdotti, että poliisi kirjaisi joitakin uusia tietoja rekisteröidessään rikoksia. Aloitteen tavoitteena oli myös parantaa lähisuhdeväkivaltaa koskevan tiedon keruuta ja tehdä siitä vertailukelpoista uhritutkimusten kanssa, jotta tietoja voidaan hyödyntää palvelujen kehittämisessä.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos tekee vuosittain kansallisen rikosuhritutkimuksen. Joka vuosi raportoidaan parisuhdeväkivallan tai asianomistajan muuten lähemmin tunteman henkilön taikka tuntemattoman tai puolitetun tekemän väkivallan esiintymisestä edellisten 12 kuukauden aikana. Joka kolmas vuosi tutkimukseen sisällytetään joukko kysymyksiä nimenomaan nykyiseen kumpaniin liittyvästä lähisuhdeväkivallasta. Tutkimuslaitos kerää myös vuosittain tietoja henkirikoksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemät tutkimukset painottuvat henkirikosten esiintyvyyteen ja syihin. Ennalta ehkäisevien toimenpiteiden vaikutuksesta ei ole saatavilla tietoja.

Esimerkkejä täytäntöönpanosta

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella on pilottihanke (*moniammatillinen riskinarvioinnin menetelmä, MARAK*), jonka tarkoituksena on vähentää vakavaa parisuhdeväkivaltaa ja tukea uhreja. Hankkeen tavoitteena on tunnistaa uhrin, joilla on suuri riski joutua väkivallan kohteeksi, ja varmistaa heidän suojelemisensa väkivallan jatkumiselta moniammatillisella koordinoinnilla. Moniammatillisen lähestymistavan on todettu olevan ratkaisevan tärkeää perheväkivallan torjunnassa. Menetelmän mukaan riskinarviointi tehdään paikkakunnan ammatillisten työryhmien kokouksissa, joihin osallistuu poliisi, sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöitä, lastensuojeluviranomaisia ja tarvittaessa muitakin viranomaisia.

Vuonna 2011 päättyneestä ensimmäisen vuoden MARAK-pilottivaiheesta on tehty arviointi. Arvioinnin päätelmissä esitellään prosessin tiettyjä kriittisiä kohtia, joita on kehitettävä tulevaisuudessa. Suosituksia annetaan muun muassa parisuhdeväkivaltaa ja MARAK-menetelmää koskevan lisäkoulutuksen järjestämisestä sekä hankkeen ohjauksesta ja rahoituksesta valtakunnallisella tasolla. Kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman 2011–2015 ministeriryhmä ohjaa hanketta vuoden 2014 alusta lähtien. Sosiaali- ja terveysministeriö on vastuussa hankkeen poikkihallinnollisesta koordinoinnista hallituksen tasolla. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos jatkaa MARAK-menetelmän käyttöä eri puolilla maata. Koska pilottihankkeeseen osallistuneiden uhrien määrä oli pieni ja vain osaa heistä haastateltiin arviointia varten ja koska alustavat tulokset olivat myönteisiä ja suuntaantavia, pilottihanketta on päätetty jatkaa laajemmin vuoden 2014 loppuun asti.

Nuoria miehiä on tavoitettu järjestämällä koulutusta henkilökohtaisista suhteista ja seksuaalisuudesta asevelvollisille ja siviilipalvelusmiehille. Myös Suomessa asuvat miehet, joilla on erilainen kulttuuritausta, tarvitsevat tietoa ja tukea omalla kielellään ja heidän oma kulttuurinsa huomioon ottaen. Haavoittuvimmassa asemassa olevia ryhmiä ovat maahanmuuttajat ja vammaiset, joilla ei välttämättä ole kieltä, jolla kertoa aiheesta. Työ- ja elinkeinoministeriö on järjestänyt maahanmuuttajille koulutusta myös lainsäädännöstä ja saatavilla olevasta avusta perheväkivaltilanteissa.

Lisätäkseen tietoisuutta vammaisiin kohdistuvasta väkivallasta Terveiden ja hyvinvoinnin laitos julkaisi verkkopalvelussaan vammaispalvelujen käsikirjan¹¹, jossa annetaan tietoa ja tukea vammaisalan ammattilaisille. Käsikirjassa on kohta Väkiältä ja vammaisuus, jossa on tietoa vammaisiin, erityisesti naisiin, lapsiin, ja ikääntyviin, kohdistuvasta väkivallasta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tarjoaa verkossa perheväkivallan ehkäisemisestä tietoa ammattilaisille ja kunnille, jotka organisoivat ennaltaehkäisevää työtä hyvinvointistrategioidensa ja turvallisuussuunnitelmiansa puitteissa. Elokuussa 2013 julkaistiin opas *Uskalla olla, uskalla puhua – vammaisen nainen ja väkiältä*¹². Oppaassa on esimerkkejä vammaisiin naisiin Suomessa koulussa, työpaikalla, kotona ja laitoksissa kohdistuvasta väkivallasta.

¹¹ <http://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/>

¹² http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110395/THL_OPA2013_028_verkko.pdf?sequence=1

Yksi haastava asia on ollut se, miten kuntien ammattilaiset tunnistavat tapaamansa lähisuhdeväkivallan uhrin. Opetusmateriaalia on laadittu ja se on käytettävissä niille, jotka ovat saaneet koulutuksen sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisten kouluttamiseen työpaikoilla. Joissakin yliopistoissa naiseen kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen on osa opetussuunnitelmaa. Työtä väkivallan uhrien kanssa työskenteleviä ammattilaisia kouluttavien muiden yliopistojen kanssa jatketaan.

Jokaisessa kunnassa on nimettävä koordinaattori väkivallan ehkäisemistyötä varten. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi vuonna 2008 lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset (*Tunnista, turvaa ja toimi – Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen*). Suosituksissa velvoitetaan paikallishallintoa kiinnittämään huomiota vanhusien, vammaisten sekä lasten ja nuorten palvelutarpeisiin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos laati vuonna 2013 lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisystä kunnassa vastaavan koordinaattorin toimenkuvamallin.

Vuonna 2012 julkaistiin päivitetty opas nuorten turvataidoista (*Turvataitoja nuorille – Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn*)¹³. Kohderyhmänä olivat nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset, ja oppaan tarkoituksena on ennaltaehkäistä väkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa ja sukupuolista häirintää koulutuksella ja tiedotuksella. Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset julkaistiin kesäkuussa 2013. Turvakodeista halutaan tehdä toimivia ja sellaisia, että myös vammaisten ja eri etnisten ryhmien on helppo päästä niihin.

Vaikka sukupuolten välinen tasa-arvo onkin edistynyt, naisen todennäköisyys joutua lähisuhdeväkivallan kohteeksi Suomessa on edelleen kaksinkertainen verrattuna Euroopan unionin keskiarvoon. Meidän on kiinnitettävä enemmän huomiota asioihin, joita ei tunnisteta Suomessa hyvin, vaikka tapauksia onkin ollut toistaiseksi hyvin vähän tai ei lainkaan: kunniaiväkivalta, pakkoavioliitot, moniavioisuus ja naisten sukuelinten silpominen lähisuhdeväkivallan lisäksi. Tulevina vuosina on haasteena järjestää helposti saatavilla olevia palveluita ja toimintaa. Suomessa ei vielä ole riittäviä väkivallan uhrien apu- ja tukijärjestelmiä. Tarvitaan enemmän turvakoteja ja pitkäaikaista tukea. Seksuaalisen väkivallan uhrin ei saa psykologista hoitoa riittävän nopeasti.

Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän rakennetta muutetaan lähivuosina huomattavasti. Väkivallan uhrien apu- ja tukipalvelujen tulevaisuus riippuu pitkälti tästä muutoksesta ja siitä, miten nämä palvelut sijoitetaan uusiin rakenteisiin ja millaiseen lainsäädäntöön ne perustuvat.

Turvakodit

Suomen turvakotipalveluissa on vielä puutteita. EU:n suositusten mukaan jokaista 10 000:tta asukasta kohti pitäisi olla yksi turvakotipaikka. Tämän perusteella Suomessa pitäisi olla noin 500 turvakotipaikkaa nykyisten 120 paikan sijaan. Maassa on kuitenkin paljon harvaan asuttuja alueita, joille ei ole järkevää perustaa turvakoteja samalla tavalla kuin tiheästi asutuille alueille.

Turvakotipaikkojen järjestämistä harkitaan käynnissä olevien naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen ratifiointiin liittyvien valmistelujen yhteydessä. Suomen hallitus päätti marraskuussa 2013, että valtio vastaa turvakotien kustannuksista 1. tammikuuta 2015 lähtien. Valmisteilla on parhaillaan turvakotilaki, jolla varmistetaan myös rahoitus. Turvakotien sijoittamista eri puolille Suomea koskeva suunnittelu on

¹³ <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/b953f441-755e-4daa-a3c8-6994b16fb718>

meneillään. Suunnitelmaan kuuluvat myös autettavien uhrien erilaiset ryhmät (vammaiset, ikään-tyneet, etniset ryhmät, salaiset turvakodit). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos julkaisi kesäkuussa 2013 turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksiset.

Muutamana viime vuotena on internetin kautta tavoitettu maaseudulla asuvia ihmisiä ja ihmisiä, jotka eivät muista syistä pysty käyttämään palveluja. Ensi- ja turvakotien liitto pitää internetissä yllä Nettiturvakoti-sivustoa¹⁴, jolla on tietoa, oma-apuneuvontaa, vertaistukiryhmiä ja mahdollisuus keskustella ammattilaisen kanssa chat-palvelun kautta.

Voimavarakeskus Monika on perustanut matalan kynnyksen palvelun väkivallan kohteeksi joutuneille maahanmuuttajanasille. Voimavarakeskus Monika on auttanut perhe- ja lähisuhdeväkivallan, ihmiskaupan, kunniaan liittyvän väkivallan ja muun naisiin kohdistuneen väkivallan uhreja. Vuosittain on autettu 500–700 naista. Voimavarakeskus Monikan palveluihin kuuluvat psykososiaalinen tuki, turvakoti, vertaistukiryhmät ja ympäri vuorokauden päivystävä puhelin. Maahanmuuttajanasit saavat Voimavarakeskuksesta tietoa oikeuksistaan Suomessa ja apua päivittäisiin ongelmiinsa, jotka ovat erittäin haastavia erityisesti silloin, jos heidän voimavaransa ovat hiipuneet väkivallan vuoksi. Voimavarakeskus Monikalla on myös maahanmuuttajanasille ja heidän lapsilleen tarkoitettu turvakoti, joka sijaitsee salaisessa paikassa. Turvakoti Monassa on tällä hetkellä 10 paikkaa naisille ja heidän lapsilleen. Mona on Suomessa ainoa maahanmuuttajanasisiin ja heidän kohtaamiinsa väkivallan erityisiin muotoihin erikoistunut turvakoti. Se toimii valtakunnallisesti, ja vuonna 2013 sen käyttöaste oli 95 prosenttia.

Auttava puhelinpalvelu

Valmistellessaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen ratifioimista hallitus havaitsi, että lähisuhdeväkivallan uhreille tarvitaan ympäri vuorokauden toimiva auttava puhelinpalvelu. Puhelinpalveluja on useilla eri toimijoilla. Hallitus teki vuonna 2008 alustavan tutkimuksen lähisuhde-väkivallan uhrien auttavan puhelimen toiminnasta. Nyt hallitus aikoo päivittää tutkimuksen ja selvittää, miten puhelinpalvelu voitaisiin toteuttaa. Ensimmäinen ympäri vuorokauden toimiva auttava puhelin voisi alkaa toimia aikaisintaan vuoden 2016 alussa.

Ihmiskauppa

Vuoden 2012 lopussa Suomessa yhteensä 108 ihmistä sai apua kansallisesta ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä. Vuodesta 2006 lähtien noin 240 ihmistä on saanut apua auttamisjärjestelmän kautta. Auttamisjärjestelmän kautta vuoden 2013 loppuun mennessä autetuista ihmiskaupan uhreista enemmistö eli 65,5 prosenttia oli työvoiman hyväksikäytön ja 31 prosenttia seksuaalisen hyväksikäytön uhreja. Loput (3,5 prosenttia) olivat jonkin muun ihmiskaupan muodon uhreja. Enemmistö (59 prosenttia) auttamisjärjestelmän kautta apua saaneista ihmiskaupan uhreista on naisia.

Sisäministeriö asetti elokuussa 2008 ohjausryhmän valvomaan ihmiskaupan vastaisen tarkennetun toimintasuunnitelman toteuttamista ja tukemaan sen koordinoitua. Ohjausryhmän toimeksianto päättyi maaliskuussa 2011. Ohjausryhmä toimitti toimikautensa loppuun mennessä raportin, jossa on suosituksia lainsäädännön parantamista ja ihmiskaupan torjumista koskeviksi toimenpiteiksi. Ohjausryhmä totesi, että koska ihmiskaupan vastaiseen työhön osallistuu niin monia kansallisia toimijoita ja toimet ovat niin moninaisia, on nimettävä kansallinen koordinaattori, jolle

¹⁴ <https://www.turvakoti.net/site/?lan=1>

ohjataan resursseja niin, että hän voi keskittyä ihmiskaupan vastaiseen toimintaan. Koordinaattori aloittaa tehtävässään kesäkuussa 2014. Sen lisäksi vähemmistövaltuutettu on toiminut myös ihmiskaupan vastaisena kansallisena raporttoijana vuoden 2009 alusta lähtien.

Sisäministeriössä käynnistettiin vuonna 2012 hanke, jossa selvitetään, miten hyvin ihmiskaupan uhrien auttamista koskeva lainsäädäntö toimii ja miten sitä voidaan parantaa. Hanketyöryhmän vuonna 2013 antaman raportin mukaan ihmiskaupan uhrien auttamista koskevassa lainsäädännössä havaitut puutteet on ensin korjattava täydentämällä ja tarkentamalla kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) säännöksiä. Raportointivaihetta varten asetettu työryhmä jatkaa lainsäädäntöhankkeen ohjausryhmänä. Tarkoituksena on lisätä läpinäkyvyyttä, avoimuutta ja ennakoitavuutta laatimalla erityisesti kansallista auttamisjärjestelmää koskevaa lainsäädäntöä. Tavoitteena on antaa hallituksen esitys parlamentille syksyllä 2014. Myös muiden kehittämissuositusten valmistelua harkitaan sen yhteydessä.

Ihmiskaupan uhrin tarjoamien seksipalvelujen käyttö on kriminalisoitu rikoslaissa. Hallitus suunnittelee parhaillaan muutoksia ihmiskaupparikoksia koskeviin säännöksiin. Yhtenä tavoitteena on selvittää ihmiskaupparikosten ja parituksen välistä, samoin kuin ihmiskaupparikosten ja kiskonnin tapaisen työsyönnän välistä eroa. Tarkoituksena on myös ehdottaa, että parituksen kohteena oleva henkilö (prostituoitu) voisi saada oikeusapua ja tukihenkilön (valtion maksaman) oikeudenkäyntiä varten siitä riippumatta, katsotaanko hänen olevan kantaja vai asianomistaja. Ehdotuksella halutaan varmistaa, että prostituoitujen oikeudet taataan tapauksissa, joissa voi olla viitteitä ihmiskaupasta. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2014.

Säännös tuli voimaan 1. lokakuuta 2006. Samanaikaisesti eduskunta vaati hallitusta arvioimaan myöhemmin, miten hyvin kriminalisointisäännökset toimivat. Oikeusministeriö teki syksyllä 2013 asiasta tutkimuksen ja harkitsee nyt säännöksen mahdollista muuttamista. Tutkimuksen mukaan nykyiset säännökset eivät toimi tarkoitettulla tavalla.

E NAISET JA ASEELLISET KONFLIKTIT

Suomi on edelleen YK:n turvallisuusneuvoston Naiset, rauha ja turvallisuus -päättöslauselman vahva tukija sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Suomi hyväksyi vuonna 2012 päättöslauselman 1325 toimeenpanoa koskevan toisen kansallisen toimintaohjelmansa¹⁵, joka kattaa vuodet 2012–2016. Toimintaohjelman lähestymistapa naisiin, rauhaan ja turvallisuuteen on kokonaisvaltainen, ja ohjelmassa asetetaan konkreettisia tavoitteita ja luodaan indikaattoreita toiminnan arvioimiseksi. Kansallisessa toimintaohjelmassa kiinnitetään huomiota 1325-tematiikan huomattavaan kansainväliseen kehitykseen, mukaan lukien YK:n turvallisuusneuvoston uudet päättöslauselmat sekä muut sopimukset ja politiikat – myös alueellisesti EU:ssa, Etyjissä ja Nato-kumppanuudessa.

Toimintaohjelman toimeenpanosta vastaavat ulkoministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö, oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä ympäristöministeriö. Toimeenpanoa valvoo kansallinen seurantaryhmä, joka koostuu asiaankuuluvien ministeriöiden ja virastojen sekä kansalaisyhteiskunnan edustajista. Seurantaa koordinoidaan muiden

¹⁵ <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=98322&GUID={3DAB961C-AE41-42D3-99CB4BE77BA8941D}>

sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen liittyvien toimenpiteiden kanssa. Hallitus on vuodesta 2013 lähtien antanut ulkoasiainvaliokunnalle selonteon toimintaohjelman toimeenpanosta. Lisäksi Suomi raportoi toimeenpanosta vuosittain YK:n pääsihteerille YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 2122 mukaisesti (2013). Raportit ja muut tiedot ovat saatavissa YK:n sihteeristöltä.

Esimerkkejä toimeenpanosta

Suomi edistää naisten osallistumista ja sukupuolinäkökulman sisällyttämistä konfliktien ehkäisyyn ja rauhanvälitykseen. Tähän työhön kuuluu muun muassa YK:n yleiskokouksen päätöslauselmien muodossa tehtävä normatiivinen rauhanvälitystyö sekä käytännön tuki ja rahoitus rauhanvälitykseen osallistuville eri järjestöille. Suomi tukee tällä hetkellä kolmivuotista hanketta *The UN High-Level Seminar on Gender and Inclusive Mediation Processes*. Hanke on YK:n poliittisen osaston DPA:n, CMI:n, Oslon rauhantutkimusinstituutin sekä Suomen ja Norjan hallitusten yhteinen aloite. Seminaarit on tarkoitettu erityislähettiläille, rauhanvälittäjille ja heidän tiimeilleen. Yleisenä tavoitteena on luoda keskustelempää rauhanprosessi edistämällä naisten osallistumista ja muodostamalla osallistavaa, sukupuolisensitiivistä rauhanvälitysvalmiutta kansainvälisellä, alueellisella ja kansallisella tasolla. Seminaarissa esitellään käytännön toteutusstrategioita ja välineitä osallistavamman rauhanvälitysprosessin suunnitteluun sekä vaihtoehtoja sukupuolisdonnaisille määräyksille rauhansopimusten keskeisillä aihealueilla.

Kaikkien rauhanturvaamiseen ja siviilikriisinhallintaan liittyvien toimien tavoitteena on toimeenpanna YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325:n kansallisen toimintaohjelman mukaisesti myös lisäämällä naisten osallistumista. Suomen puolustusvoimat on laatinut tarkistetun toimintaohjelman sukupuolisensitiivisten toimien kehittämiseksi ja vastuiden jakamiseksi näiden tehtävien toteuttamisessa puolustusvoimissa. Suomen tavoitteena on valtavirtaistaa sukupuolinäkökulma Suomen joukkojen operatiivisessa toiminnassa kansainvälisissä tehtävissä ja tukea naisten määrän kasvattamista operaatioiden johtotehtävissä. Suomi painottaa tasa-arvokysymysten merkitystä kriisinhallinnassa kouluttamalla sekä naisia että miehiä kaikilla tasoilla. Suomen sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan henkilöstö sitoutuu noudattamaan sekä operaatioita toteuttavien kansainvälisten organisaatioiden että Suomen viranomaisten hyväksymiä käytännesääntöjä. Suomen kriisinhallinnan henkilöstö on kehittänyt kommunikaatiota paikallisten naisten ja naisjärjestöjen kanssa saadakseen paremmin tietoa turvallisuusuhkista.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 ja sitä seuraavien päätöslauselmien, myös naisten osallistumista konfliktien ehkäisyyn ja rauhanprosesseihin koskevien, toimeenpanon merkitys on suuri. Kansainvälinen yhteisö ei tähän mennessä ole ottanut 1325-tematiikkaa riittävästi huomioon. Myös konfliktitilanteissa ilmenevään seksuaaliseen väkivaltaan olisi puututtava kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon ihmisoikeusnäkökulma ja naisten osallistuminen ja voimaantuminen. Naiset on nähtävä uhrien sijasta vahvoina muutosagenteina. On kiinnitettävä enemmän huomiota siihen, että naisten osallistuminen on välttämätöntä, jotta voidaan taata vakaa ja kestävä turvallisuustilanne. Keskustelussa naisten aktiivisesta osallistumisesta olisi siirryttävä "miksi"-kysymyksistä "miten"-kysymyksiin.

F NAISET JA TALOUS

CEDAW-raportin (2012) artiklaa 11 koskevassa osiossa on tietoa naisista ja taloudesta sekä sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevista kysymyksistä, jotka liittyvät työelämään, kuten työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen, tasa-arvon edistämiseen ja syrjinnän poistamiseen. Artikloja 1, 2 ja 11 koskevissa osioissa kerrotaan myös maahanmuuttajanaisten, romaninaisten ja vammaisten naisten tilanteesta.

Työllistyminen

Suomen työmarkkinoilla on naisia ja miehiä tasapuolisesti. Vuonna 2013 miesten työllisyysaste oli 69,2 prosenttia ja naisten 67,8 prosenttia. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan epäsuhtaan vuoksi Suomessa on edelleen rakenteellista työttömyyttä, joka koskee tällä hetkellä yli 170 000:tta henkilöä. Naisten ja miesten työttömyysasteen ero on kuitenkin pieni. Miesten työttömyysaste oli 7,1 prosenttia ja naisten 8,3 prosenttia vuonna 2012.

Määräaikaisten työpaikkojen osuus on pysynyt samana. Vuonna 2012 kaikista työsuhteista 84 prosenttia oli vakinaisia ja 16 prosenttia määräaikaisia. Naisten työsuhteet ovat useammin määräaikaisia kuin miesten: naisten osuus kaikista määräaikaisista työsuhteista on 60 prosenttia. Naisista määräaikaisissa työsuhteissa oli 18 prosenttia ja miehistä 13 prosenttia. Viime vuosina naisten määräaikaisten työsuhteiden osuus on hitaasti pienentynyt.

Suomessa naiset työskentelevät yleensä kokoaikaisesti. Naisten osuus kaikista kokoaikaisista työntekijöistä on 48 prosenttia. Naiset kuitenkin työskentelevät miehiä useammin osa-aikaisesti. Naisten osuus kaikista osa-aikaisista työntekijöistä on 79 prosenttia. Osa-aikatyö on yleisintä naisvaltaisilla aloilla, kuten vähittäiskaupassa sekä terveyden- ja sosiaalihuoltopalveluissa.

Työvoimatoimistot tekevät jokaiselle työttömälle henkilökohtaisen suunnitelman. Naiset osallistuvat miehiä aktiivisemmin työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin. Marraskuussa 2013 työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin osallistui yli 50 prosenttia työttömäksi ilmoittautuneista naisista. Miesten vastaava osuus oli 43,3 prosenttia.

Johtotehtävissä olevien naisten osuus on edelleen vain noin kolmasosa. Monet naiset ovat luoneet uran yritysten johtotehtävissä henkilöstöhallinnossa, viestinnässä ja taloushallinnossa, mutta naisia on edelleen vähän toimitusjohtajina tai linjajohdossa.

Sukupuolten välinen palkkaero

Sukupuolten välinen palkkaero on vuodesta 2009 lähtien muuttunut vain vähän. Vuonna 2013 naisten säännöllinen kuukausiansio oli 83 prosenttia miesten säännöllisestä kuukausiansiosta. Vuonna 2009 vastaava luku oli 82 prosenttia.

Sukupuolten välinen palkkaero on 17 prosenttia, mikä vastaa noin 600 euroa kuukaudessa. Ero on suurempi, jos otetaan huomioon osa-aikatyöt ja ylityöt: naiset työskentelevät miehiä useammin osa-aikaisesti, kun taas miehet tekevät naisia enemmän ylityötä. Julkisella sektorilla palkkaero on pienempi kuin yksityisellä sektorilla. Valtiosektorilla naisten ansiot olivat 86 prosenttia ja kuntasektorilla 85 prosenttia miesten säännöllisen työajan ansioista vuonna 2013. Saman vuonna naisten ansiot yksityissektorilla olivat 84 prosenttia miesten säännöllisen työajan ansioista.

Palkkaero näkyy tilastoissa ensimmäisen kerran 30-vuotiaiden ikäryhmässä eikä sen jälkeen kapene, vaan päinvastoin: kunkin ikäryhmän palkkaero on suurempi kuin edellisen ikäryhmän. Palkkaero on suurimmillaan 60–70-vuotiaiden ikäryhmässä. Syyt palkkaeroihin eivät ole täysin selviä. Noin 10 prosenttia palkkaerosta ei voi selittää. Vaikka naiset ovat miehiä koulutetumpia, palkkaero on silti olemassa naisten tappioksi.

Ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste on alhaisempi kuin suomalaisten miesten ja naisten tai ulkomaalaistaustaisten miesten. He myös ansaitsevat vähemmän kuin ulkomaalaistaustaiset miehet ja huomattavasti vähemmän kuin suomalaiset miehet ja naiset. Palkkaeroja selitetään sillä, että maahanmuuttajat tekevät muuta väestöä useammin huonosti palkattuja töitä, joihin tarvitaan vähemmän koulutusta ja ammattitaitoa. Silti ulkomaalaistaustaisten naisten ja miesten välistä palkkaeroa ei voida selittää pelkästään koulutustasolla.

Sukupuolten välinen palkkaero liittyy osittain ammattien ja alojen eriytymiseen sukupuolen mukaan. Naisvaltaisilla aloilla ja naisvaltaisissa tehtävissä palkat ovat pienempiä kuin miesvaltaisilla aloilla ja miesvaltaisissa tehtävissä. Myös bonusten maksaminen selittää osan palkkaeroista: miehet saavat suurempia bonuksia kuin naiset. Naisten ja miesten välisen keskimääräisen palkkaeron tasoittaminen edellyttää alojen välisten erojen kaventamista, mikä on osoittautunut haastavaksi tehtäväksi. Vaikka naisten koulutustaso on korkeampi kuin miesten, se ei ole pienentänyt palkkaeroa samassa suhteessa.

Jos työnantajalla on säännöllisesti vähintään 30 työntekijää, hänen on tasa-arvolain mukaan laadittava tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvosuunnitelma koskee ensisijaisesti palkkauksen ja palvelussuhteen muiden ehtojen tasa-arvoisuuden edistämistä. Yksi tasa-arvosuunnitelman oleellinen ja pakollinen osa on palkkakartoitus, jonka tarkoituksena on varmistaa, että työpaikalla ei ole perusteettomia palkkaeroja naisten ja miesten välillä. Palkkakartoituksen on koskettava koko henkilöstöä, myös määräaikaisia tai osa-aikaisia työntekijöitä. Tehtäväkohtaisten tai keskimääräisten palkkojen vertailu ei myöskään anna todenmukaista kuvaa palkkaeroista. Jos palkkakartoituksissa tutkitaan palkan yksittäisiä osia, joista kokonaispalkka muodostuu, palkkauksesta tulee läpinäkyvää ja mahdollisten palkkaerojen syiden arviointi on helpompaa. Palkkakartoituksia valvoo tasa-arvovaltuutettu tekemällä aloitteita. Palkkakartoitusten tekemisen opastus ja neuvonta työpaikoilla tukisi niiden laatua.

Samapalkkaisuusohjelma

Hallitus ja työmarkkinakeskusjärjestöt ovat sitoutuneet edistämään palkka-tasa-arvoa. Vuosien 2006–2015 samapalkkaisuusohjelman tavoitteena on kaventaa sukupuolten palkkaeroa 15 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä ja toteuttaa sama palkka samasta tai samanarvoisesta työstä -periaate. Ohjelmaan kuuluu hankkeita, jotka koskevat tasa-arvosuunnittelua ja palkkakartoituksia, segregaaation purkamista ja palkkausjärjestelmien kehittämistä, sekä toimenpiteitä naisten urakehityksen tukemiseksi, ja siinä vaaditaan työmarkkinaosapuolia tekemään sopimuksia palkkaeron pienentämiseksi. Ohjelman tavoitteena on myös työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Hallitus on varannut ohjelman rahoitukseen 200 000 euroa vuodessa.

Samapalkkaisuusohjelman onnistuneisuudesta ja vaikuttavuudesta tehtiin vuonna 2010 kokonaisarviointi. Sen mukaan sukupuolten palkkaeroa ovat kaventaneet työehtosopimusratkaisut, uusien analyttisten palkkausjärjestelmien käyttöönotto, tasa-arvosuunnitelmien ja palkkakartoitusten

tekeminen ja naisten eteneminen työuralla. Perhevapaaudistukset, määräaikaisten palvelussuhteiden määrän kehitys ja työmarkkinoiden segregatiota lieventävät toimenpiteet eivät toistaiseksi ole juuri kaventaneet sukupuolten palkkaeroa. Kokonaisarvioinnin mukaan naisten ja miesten palkkaero on kaventunut mutta kehitysvauhti ei ole ollut riittävä.

Palkkausjärjestelmien kehittämiseksi on toteutettu useita kehittämistoimenpiteitä, joita on pidetty onnistuneina. Yhdenmukaisten kriteerien ja määritelmien puuttuminen on kuitenkin heikentänyt näiden järjestelmien vaikutusta ja kehittämistyötä on jatkettava. Työmarkkinaosapuolet ovat keskeisessä asemassa samapalkkaisuusohjelman useimpien tavoitteiden edistämässä, kun taas työpaikat ovat vastuussa toimenpiteiden toteuttamisesta.

Samapalkkaisuusohjelmassa on keskitytty laajoihin tutkimus- ja kehityshankkeisiin, jotka koskevat muun muassa palkka- ja työsopimuspolitiikkaa, palkkausjärjestelmiä, työpaikkojen tasa-arvosuunnitelmia ja palkkakartoituksia sekä työtehtävien perinteisen sukupuolen mukaisen jaotellun purkamista. Resursseja on kohdennettu myös naisten työurien kehittämiseen. Palkka- ja työsopimuspolitiikka on keskeisessä osassa sukupuolten välisen palkkaeron tasoittamisessa. Tulopoliittisissa sopimusratkaisuissa on vaihtelevasti käytetty naispalkka- ja matalapalkkaeriä naisvaltaisten alojen ja matalapalkka-alojen palkkatasojen nostamiseen. Ohjelman nykyisellä toimikaudella toteutetaan kolme merkittävää hanketta, joiden aiheita ovat työelämän rakennemuutos, naisten työurat ja stereotyyppisten sukupuolirooliodotusten merkitys koulutus- ja uravalinnoissa.

Yksi keino edistää samapalkkaisuutta on lisätä tietämystä palkoista työpaikoilla. Sosiaali- ja terveysministeriö järjesti vuonna 2013 näkyvän tiedotuskampanjan *Puhutaan palkoista*. Kampanjassa kannustettiin edistämään samapalkkaisuutta ja työkulttuuria, jossa on toivottavaa puhua palkoista avoimesti. Kampanja oli esillä ulkomainonnassa, julkisissa liikennevälineissä, elokuvissa, lehdissä ja mainoksissa verkkosivustoilla. Kampanja toistettiin maaliskuussa 2014.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Lakiin¹⁶ tehdyn uuden muutoksen mukaan kotihoidon tukea maksetaan myös osa-aikaisesti työskenteleville vanhemmille. Laki tuli voimaan tammikuussa 2014. Tukea maksetaan 240 euroa kuukaudessa vanhemmalle, joka työskentelee kolme päivää viikossa tai 4,5 tuntia päivässä, ja 160 euroa kuukaudessa vanhemmalle, joka työskentelee neljä päivää viikossa tai kuusi tuntia päivässä. Uuden avustuksen tarkoituksena on kannustaa pienten lasten äitejä palaamaan työelämään aikaisemmin ja vanhempia jakamaan lapsen hoitovastuun.

Lisäksi hallitus on ehdottanut, että kotihoidon tukea voidaan maksaa kummalle vanhemmalle tahansa. Ehdotuksen mukaan kotihoidon tukea voitaisiin maksaa 13 kuukauden ajan per vanhempi. Ehdotuksen tarkoituksena on edistää naisten työllisyyttä ja tasa-arvoa työmarkkinoilla. Kotihoidon tukea maksettiin vuonna 2012 yhteensä 116 000 henkilölle, joista 94,5 prosenttia oli naisia.

Kolmikantatyöryhmä selvittää parhaillaan, miten lainsäädäntö takaa oikeuden palata työhön perhevapaalta, ja suhteessa siihen. Työryhmän loppuraportti julkaistaan keväällä 2014.

¹⁶ Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 1128/1996, muutos 1225/2013

Työsopimuslakiin (197/2011) vuonna 2011 tehdyn muutoksen mukaan työntekijä voi olla poissa työstä perheenjäsenensä tai muun läheisen henkilön hoitoa varten. Työnantaja ja työntekijä sopivat vapaan kestosta ja muista järjestelyistä. Työnantaja ei ole velvollinen maksamaan vapaan aikana palkkaa. Uutta lakia ei kuitenkaan vielä käytännössä tunneta kovin hyvin. Vuonna 2013 tehdyn tutkimuksen mukaan vain 15 prosenttia perheenjäsentään tai muuta läheistä henkilöä hoitavista tiesi tästä mahdollisuudesta ja vain yksi henkilö oli ollut tällaisella vapaalla.

Naisyrittäjyys

Suomalaisista yrittäjistä kolmasosa on tällä hetkellä naisia. Naisyrittäjät toimivat usein palvelualalla tai vähittäiskaupassa. He ovat tyypillisesti pienyrittäjiä ja vain 25 prosenttia heistä toimii työnantajana. Naisyrittäjyys on myös usein osa-aikaista.

Naisyrittäjyyttä tukevia hankkeita on toteutettu useita. Esimerkiksi vuosina toiminut 2010–2012 *VeryNais*-hanke edisti naisyrittäjien työhyvinvointia ja liiketoimintaosaamista. Hankkeesta saatiin myönteistä palautetta.

Vähemmistöt

Vuonna 2012 työttömäksi oli ilmoittautunut 64 628 maahanmuuttajaa (33 957 naista ja 30 671 miestä). Tutkimusten mukaan sukupuoli ei vaikuta Suomessa 20–30 vuotta asuneiden maahanmuuttajien työllisyysasteeseen. Näiden maahanmuuttajanaisten ja -miesten työllisyysaste on lähes sama. Kun verrataan suomeen 2000-luvulla muuttaneita naispuolisia ja miespuolisia maahanmuuttajia, miesten työllisyysaste on huomattavasti korkeampi kuin naisten.

Hallitus hyväksyi kesäkuussa 2012 kaikkien aikojen ensimmäisen hallituksen kotouttamisohjelman vuosiksi 2012–2015. Nykyisellä hallituskaudella kotouttamistoimenpiteiden kohteena on ollut maahanmuuttajien työllistäminen sekä maahanmuuttajalasten, -nuorten, -perheiden ja -naisten tukeminen. Ohjelman käytännön toimenpiteitä ovat kielenopetuksen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kehittäminen sekä kotouttamisen kehittäminen peruspalveluissa. *HAAPA*-hankkeen tavoitteena on edistää haavoittuvassa asemassa olevien pakolaisten, kuten naisten, sijoittumista kuntiin. Luku- ja kirjoitustaidottomille naisille on esimerkiksi järjestetty erityiskursseja ja -koulutusta.

Vuosina 2011–2013 toteutettiin maahanmuuttajien koulutuksen kehittämistä koskeva kokeiluhanke *Osallisena Suomessa*. Hankkeen tavoitteena oli kehittää maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta, työllistymisen edellytyksiä ja yhteiskunnallisia valmiuksia hankkimalla käytännön kokemusta eri kotoutumismallien toimivuudesta. Yksi malleista oli suunniteltu haavoittuvassa asemassa oleville maahanmuuttajille, kuten naisille.

Tulevaisuuden haasteet

Myönteisistä saavutuksista huolimatta tasa-arvon edistämiseksi työmarkkinoilla on edelleen haasteita. Yksi vaikeimmista kysymyksistä on, miten perhevapaiden tasapuolista jakautumista äitien ja isien välillä voitaisiin lisätä.

Toinen haaste ovat määräaikaiset ja osa-aikaiset työsuhteet. Vaikka Suomessa naiset työskentelevät yleensä kokoaikaisesti, naisista työskentelee kuitenkin osa-aikaisesti suurempi osa kuin mie-

histä. Lisäksi naiset kokevat tutkimusten mukaan työpaikalla enemmän syrjintää raskauden ja perhevastuiden vuoksi.

Kolmas suuri haaste Suomen työmarkkinoilla on se, että maahanmuuttajanaisten ja muulla tavalla haavoittuvassa asemassa olevien, kuten vammaisten naisten, työttömyysaste on huomattavasti muita suurempi.

Neljäs suuri haaste on sukupuolten palkkaero, joka vaikuttaa melko pysyvältä. Palkkaero on ollut jo vuosia noin 17–20 prosenttia. Pienien palkkojen vuoksi naisten eläkkeet ovat pieniä.

G NAISET VALLANKÄYTÖSSÄ JA PÄÄTÖKSENTEOSSA

Naiset ovat osallistuneet Suomessa aktiivisesti politiikkaan äänestäjinä, poliittisina edustajina ja aktivisteina. Naiset ovat äänestäneet miehiä aktiivisemmin eduskuntavaaleissa 1980-luvun lopusta lähtien, vaikkakin ero pieneni vuoden 2011 vaaleissa. On syytä huomata, että puolueiden vaalilistoilla ei ole kiintiöitä, mutta puolueet pyrkivät siihen, että listat ovat sukupuolten suhteen tasa-
puolisia. Eduskuntaan valittujen naisten osuus oli vuoden 2011 vaaleissa 42,5 prosenttia, mikä on enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Hallituksen jäsenistä naisia on tällä hetkellä 47,4 prosenttia. Sukupuolien välinen tasapaino on perustunut poliittiseen tahtoon edistää sukupuolten tasa-arvoa hallituksen kokoonpanossa.

Naisten osuus kunnanvaltuustoissa on perinteisesti ollut pienempi kuin eduskunnassa, mutta se on vuosien mittaan kasvanut tasaisesti. Vuonna 2012 kunnanvaltuustoihin valittujen naisten osuus pieneni ensimmäisen kerran 1950-luvun jälkeen hieman eli 36,7 prosentista 36,2 prosenttiin. Yksi muutoksen aiheuttaneista tekijöistä saattaa olla naisehdokkaiden osuuden pieneneminen (40,4 prosentista 38,8 prosenttiin). Pienten maalaiskuntien välillä on suuria eroja. Erityisesti suurissa kaupungeissa, joissa on yli 100 000 asukasta, nais- ja miespuolisten valtuutettujen edustus on kohtalaisen hyvin tasapainossa: nais- ja miesvaltuutettujen osuudet vaihtelevat yli 40 prosentista 50 prosenttiin kaikista valtuutetuista. Pienissä kunnissa, joissa on enintään 20 000 asukasta, naisten osuus on keskimäärin enintään 36 prosenttia.

Tasa-arvolain 40 prosentin sukupuolikiintiösäännös on lisännyt huomattavasti naisten osuutta valmisteluelimissä sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Kiintiöitä sovelletaan valtion komiteoihin, neuvottelukuntiin ja muihin vastaaviin toimielimiin sekä kunnan toimielimiin ja kuntien välisiin yhteistyöelimiin kunnanvaltuustoja lukuun ottamatta. Kiintiösäännöstä sovelletaan kaikilta osin keskushallinnon komiteoiden ja työryhmien kokoonpanoon, vaikka siinä onkin ministeriöiden välillä vielä eroja. Paikallishallinnossa lakisääteiset kiintiöt ovat parantaneet sukupuolten välistä tasapainoa erityisesti kunnanhallituksissa ja kuntien lautakunnissa: näissä elimissä naisten osuudet olivat 46 prosenttia ja 48 prosenttia vuonna 2012. Naiset ovat kuitenkin yhä vähemmistönä hallinnon johtotehtävissä, kuten kunnan toimielinten puheenjohtajina ja kunnanjohtajina, joihin kiintiöitä ei sovelleta. On myös havaittu, että suuntaus kohti suurempia yksiköitä kunnallishallinnossa on hillinnyt naisten osuuden kasvua näissä johtotehtävissä. Nykyisessä hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa (2012–2015) valittiin yhdeksi keskeiseksi hankkeeksi paikallishallinnon uudistamisen valtavirtaistaminen sukupuolinäkökulmasta.

Hallitus on 2000-luvulla kiinnittänyt erityistä huomiota naisten määrään valtionhallinnon johdossa ja tukenut konkreettisia toimia tällä alueella. Naisten osuus valtionhallinnon ylimmissä johtotehtävistä on kasvanut 10 viime vuoden aikana. Vuonna 2013 naisten osuus ministeriöiden johtotehtävistä oli 31,5 prosenttia valtiosihteereistä ja osastopäälliköistä ja 47,4 prosenttia yksiköiden päälliköistä. Naisten urakehitystä valtionhallinnossa edistävä työryhmä ehdotti toimenpiteitä, joilla voitaisiin lisätä naisten osuutta kaikkien johtotehtävien hakijoiden ja niihin nimettyjen joukossa. Suositetuissa toimenpiteissä painopiste on rekrytointikäytännöissä, johtamiskoulutuksessa ja johtajien tehtävässä naisten urakehityksen tukemisessa sekä sukupuolen mukaan eriteltyjen tilastojen kehittämisessä. On tärkeää, että nämä suositukset pannaan tehokkaasti käytäntöön.

Hallituksen tasa-arvoa koskevassa selonteossa (2010) tuodaan esiin tasa-arvon lisäämisen merkitys demokratian ja kansalaisten osallistumisen tehostamisessa sen lisäksi, että sukupuolten olisi oltava tasapuolisesti edustettuina poliittisessa päätöksenteossa. Tämä toteutettiin käytännössä muun muassa sisällyttämällä sukupuolinäkökulma valtioneuvoston demokriatioliittiseen selonteeseen (2014)¹⁷ ja demokriatiindikaattoreihin. Suomessa naisjärjestöt ovat poikkeuksellisen laajalle levinneitä ja aktiivisia. Naisjärjestöjen osuus naisten aktiivisen vaaleihin ja politiikkaan osallistumisen yleisessä edistämisessä on ratkaisevan tärkeä. Vuonna 2008 naisjärjestöille annettava valtionapu vakinaistettiin lailla. Naisjärjestöille sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä varten vuosittain annettava valtionapu on kohdennettu valtion talousarviossa kolmelle naisjärjestölle.¹⁸ Valtionapujärjestelmän vakiinnuttaminen lisää jatkuvuutta ja yhdenmukaisuutta aiempaa enemmän.

Naisten osuus taloudellisen päätöksenteon ylimmillä portailla on yhä pieni verrattuna naisten edustukseen politiikassa. Vuonna 2013 pörssi-yhtiöiden hallituksissa oli kuusi naispuolista puheenjohtajaa ja toimitusjohtajana oli vain yksi nainen. Pörssi-yhtiöiden johtoryhmien jäsenistäkin vain 16 prosenttia oli naisia. Naisten osuus yritysten hallituksista on kuitenkin kasvanut kymmenen viime vuoden aikana hallituksen ja yritysten aktiivisten toimenpiteiden ansiosta. Hallituksella on ollut vuodesta 2000 lähtien numeerisia tavoitteita naisten ja miesten edustuksen tasapuolistamisessa valtion omistamissa yrityksissä. Hallituksen tasa-arvo-ohjelman mukaan esimerkiksi valtion kokonaan omistamien yhtiöiden hallituksissa sekä miesten että naisten osuuden on oltava vähintään 40 prosenttia. Tämä tavoite koskee myös valtion enemmistöomistuksessa olevien yhtiöiden hallituksia. Hallituksen pitkäaikainen toiminta numeeristen tavoitteiden saavuttamiseksi on johtanut sukupuolten tasapuoliseen edustukseen valtion kokonaan omistamien yhtiöiden hallituksissa (48,6 prosenttia vuonna 2013) ja valtion enemmistöomistuksessa olevien yhtiöiden hallituksissa (pörssi-yhtiöissä 44,1 prosenttia ja muissa yhtiöissä 42,9 prosenttia). Yhtiöissä, joissa valtio on vähemmistöomistaja, on vähemmän naisia: pörssi-yhtiöiden hallituksissa naisten osuus oli 34,8 prosenttia ja muiden yhtiöiden hallituksissa 33,9 prosenttia. Naisjäsenet ovat pääasiassa valtio-omistajan nimeämiä.

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto vastaa valtion omistajaohjaukseen liittyvistä tehtävistä. Omistajaohjauksen keskeinen tehtävä on hallitusten jäsenten nimeäminen. Hallituksen jäsenet valitaan osakkeenomistajien varsinaisessa yhtiökokouksessa, joka on omistajien vaikutus-

¹⁷

http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1394630106756/Files/OMSO_14_2014_Demokr_selotko_2_014_SU_70_s.pdf

¹⁸ Naisjärjestöt yhteistyössä – NYTKIS, Naisjärjestöjen keskusliitto ry ja Monika-Naiset liitto ry.

vallan käyttämisen tärkein foorumi. Valtion kokonaan omistamissa yhtiöissä jäsenten valinnassa otetaan huomioon sukupuolten tasa-arvo, jotta varmistetaan, että kummallakin sukupuolella on vähintään 40 prosenttia hallituspaikoista. Yhtiöissä, joissa on muitakin omistajia kuin valtio, tasa-arvoon perustuvaa lähestymistapaa sovelletaan valtion nimeämiin ehdokkaisiin. Sukupuolten edustuksen 40 prosentin tavoite on saavutettu kokonaan valtion omistuksessa olevissa yhtiöissä muutaman viime vuoden aikana. Vuonna 2013 kaikista valtion ehdokkaiksi nimeämistä jäsenistä 47 prosenttia oli naisia. Kaikki nimeämiset ovat perustuneet asiantuntemukseen ja osaamiseen. Yhtiöissä, joissa valtio on vähemmistöomistaja, se pyrkii edistämään tätä tavoitetta ilmaisemalla kantansa hallituksen jäseniä valittaessa.

Naisten osuus on lisääntynyt myös yleisesti muiden pörssiyhtiöiden hallituksissa. Naisten osuus kaikkien pörssiyhtiöiden hallituksissa kasvoi vuoden 2008 12 prosentista 22,9 prosenttiin vuonna 2013. Suurimmissa yhtiöissä naisten prosenttiosuus on suurin: lähes 30 prosenttia.

Pienten ja keskisuurten yritysten hallituksista naisten osuus on kuitenkin pienempi: pienissä yrityksissä 23,7 prosenttia ja keskisuurissa 17,1 prosenttia. Yrityssektorilla on toteutettu vapaaehtoisia toimia sukupuolten tasapuolisen edustuksen lisäämiseksi yritysten hallituksissa. Hallituksen tasa-arvo-ohjelman mukaan sukupuolten tasapuolisemman edustuksen toteutumista pörssiyhtiöiden hallituksissa seurataan. Jos tasapuolisempi edustus ei etene riittävästi kesään 2014 mennessä, siirrytään lainsäädännöllisiin toimiin sukupuolten tasapuolisemman edustuksen turvaamiseksi pörssiyhtiöiden hallituksissa. Lisäksi hallitus on edistänyt vuoropuhelua yksityissektorin kanssa tukeakseen naisten urakehitystä ja sukupuolten tasapuolisempaa edustusta johtotehtävissä. Vuonna 2013 käynnistetyn ja yhdessä Euroopan unionin kanssa rahoitetun hankkeen *Tasa-arvoa johtajien urakehitykseen (TASURI)* tavoitteena on vahvistaa sukupuolten tasapuolista edustusta yritysten johtotehtävissä ja kehittää ylimmän johdon rekrytointiprosesseja.

Vähemmistöt

Maahanmuuttajataustaisten naisten ja miesten poliittinen osallistuminen on yhä haaste Suomessa. Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa muuta kieltä kuin virallisia kieliä suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien¹⁹ osuus äänioikeutetuista oli 1,3 prosenttia (0,6 prosenttia miehistä ja 0,7 prosenttia naisista). Vierasta kieltä äidinkielenään puhuvien osuus ehdokkaista oli 2,9 prosenttia (0,9 prosenttia naisista ja 1,9 prosenttia miehistä). Naisten osuus kaikista ehdokkaista, jotka puhuvat muuta kieltä kuin jotain Suomen virallisista kielistä, oli 33,8 prosenttia. Eduskuntaan valittiin yksi ulkomaalaistaustainen naisehdokas. Vuoden 2011 kunnallisvaaleissa vierasta kieltä puhuvien osuus kaikista äänioikeutetuista oli 4,1 prosenttia ja ehdokkaista 1,8 prosenttia. Ehdokkaiksi nimettyjen vierasta kieltä puhuvien naisten osuus oli 43,1 prosenttia. Kunnanvaltuustoihin valituista vain harvat olivat vierasta kieltä puhuvia, 0,4 prosenttia (43 yhteensä 9 674 valtuutetusta), ja heidän osuutensa kasvoi vain vähän edellisiin vaaleihin verrattuna. Kunnanvaltuustoihin valituista vieraskielisistä naisten osuus oli 34,9 prosenttia. Valtioneuvoston selonteossa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (2010) sanotaan, että erityistä huomiota kiinnitetään maahanmuuttajanaisten ja muiden vähemmistöryhmien naisten osallistumisen lisäämiseen sekä naisten ja miesten kuulemiseen vähem-

¹⁹ Suomen lainsäädännön mukaan tietoja ei voi kerätä etnisyyden perusteella. Tietoja on kuitenkin saatavilla äidinkielen perusteella: henkilöt, joiden äidinkieli on jokin Suomen virallisista kielistä (suomi, ruotsi ja saame), ja henkilöt, joiden äidinkieli on jokin muu kieli.

mistöryhmien kuulemistilaisuuksissa. Tarvitaan myös tutkimustietoa vähemmistöryhmien osallistumisesta päätöksentekoon.

H INSTITUTIONAALISET MEKANISMIT NAISTEN ASEMAN EDISTÄMISEKSI

Suomen sukupuolten tasa-arvon edistämässä tärkeimpiä teemoja ovat viime vuosina olleet sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen, tasa-arvo työelämässä, samapalkkaisuus, tasa-arvo koulutuksessa, naiset ja päätöksenteko, työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen sekä miehet ja sukupuolten välinen tasa-arvo.

Sukupuolten välistä tasa-arvoa on edistetty Suomessa kaksoisstrategialla. Siihen kuuluu erityistoimia tasa-arvon esteiden poistamiseksi ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kaikkeen päätöksentekoon ja sen valmisteluun. Suomi on sitoutunut edistämään tasa-arvoa lainsäädännöllä ja tasa-arvopolitiikalla. Hallitusohjelmat ovat 10–15 viime vuoden aikana sisältäneet erityisiä tasa-arvoon liittyviä tavoitteita. Hallitukset ovat hyväksyneet tasa-arvo-ohjelmia (1997–1999, 2004–2007, 2008–2011 ja 2012–2015), joiden tarkoituksena on ollut siirtää tasa-arvotavoitteet käytäntöön ja joiden toteutukseen osallistuvat kaikki ministeriöt. Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta laadittiin Suomessa ensimmäisen kerran vuonna 2010. Siinä hahmotellaan tasa-arvopolitiikkaa vuoteen 2020 asti.

Käynnissä olevassa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistuksessa nykyinen tasa-arvolautakunta ja syrjäntälautakunta yhdistetään yhdeksi lautakunnaksi. Tasa-arvolautakuntaa on hyödynnetty vain vähän. Kahden lautakunnan ehdotetun yhdistämisen odotetaan lisäävän niiden toiminnan vaikuttavuutta ja myös lisäävän tasa-arvokysymysten näkyvyyttä. Ehdotuksen mukaan tasa-arvovaltuutettu valvoisi edelleen tasa-arvolain noudattamista. Koska tasa-arvovaltuutettua koskevat säännökset sisältyvät tällä hetkellä tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta annettuun lakiin (610/1986), joka kumottaisiin uudistuksessa, tasa-arvovaltuutetusta laadittaisiin uusi laki, joka vastaisi perusteiltaan nykyisiä säännöksiä. Tasa-arvovaltuutetun itsenäisyyttä koskevat säännökset sisällytettäisiin uuteen lakiin, ja tasa-arvovaltuutettu saisi valita työntekijät sekä päättää toimiston työjärjestyksen säännöistä.

Suomen valtionhallinnossa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen perustuva lähestymistapa on kahtalainen: pysyvien sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista edistävien rakenteiden luominen ja tukeminen kaikissa ministeriöissä sekä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen toteutumisen varmistaminen hallinnon keskeisissä prosesseissa (strategiat, lainsäädännön valmistelu, talousarvion valmistelu, tulosohjaus, tilastot ja tärkeimmät hankkeet, virkamiesten koulutus, tiedotustoiminta). Sosiaali- ja terveysministeriössä toimiva tasa-arvoyksikkö vastaa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen koordinoinnista ja seurannasta valtionhallinnossa. Päävastuu toteutuksesta on kuitenkin ministeriöillä. Jokaisessa ministeriössä on toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä, joka koordinoi ja seuraa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista ministeriössä, ja vuodesta 2012 lähtien ministeriöissä on myös pitänyt nimetä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen koordinaattori. Toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien verkosto, jota koordinoi tasa-arvoyksikkö, tarjoaa foorumin koulutukselle, kokemusten ja hyvien käytäntöjen jakamiselle sekä ongelmien määrittelylle ja niistä keskustelemiselle.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on hiljattain sisällytetty poikkihallinnollisten korkean tason poliittisten ja hallinnollisten kokouksien asialistalle. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen etenemistä esitellään säännöllisesti hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmälle ja ministeriöiden kansliapäälliköille, jotka päättävät tulevasta työstä. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen sisältyy myös valtioneuvoston tasa-arvo-ohjelmaan, ja sitä seuraa ministeriöiden välinen virkamiesryhmä. Ryhmä raportoi työstään hallitukselle.

Hallitus on vuodesta 2010 lähtien antanut tasa-arvopolitiikasta ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta selonteon eduskunnalle. Ensimmäinen valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (2010) sisälsi laajan arvioinnin tasa-arvopolitiikan vaikuttavuudesta, ja siinä asetettiin pitkä aikavälin strategisia tavoitteita. Ministeriöt ovat vuodesta 2012 lähtien olleet velvollisia raportoimaan vuosittain sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen tähtäävistä toimistaan tasa-arvoyksikölle, ja ministeriöiden tuloksia seurataan vuosikertomuksilla, jotka tarjoavat välineen huonosti suoriutuneiden nimeämiseen ja paljastamiseen sekä tunnustuksen antamiseen hyvin suoriutuneille. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisstrategian keskiössä on sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen toteuttaminen hallinnon keskeisissä prosesseissa (strategioissa, lainsäädännön valmistelussa, talousarvion valmistelussa, tulosoajauksessa, tilastoissa ja tärkeimmässä hankkeissa, virkamiesten koulutuksessa, tiedotustoiminnassa).

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista on seurattu suunnitelmallisesti ministeriöissä keskeisillä alueilla vuodesta 2011 lähtien sekä lainsäädännössä ja talousarvioesityksissä vuodesta 2008 lähtien. Vastuuministeriöissä on saatu hyviä tuloksia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen liittyvien rakenteiden luomisessa, sitoutumisessa ja valmiuksien parantamisessa. Useimmilla ministeriöillä on nelivuotinen toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma, joka mahdollistaa tavoitteellisen etenemisen. Vuoteen 2012 mennessä sukupuolinäkökulma oli mainittu kaikkien ministeriöiden talousarvioehdotuksissa. Seurantareportit osoittavat kuitenkin, että edistys on ollut suhteellisen hidasta monilla sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen keskeisillä alueilla.

Nykyiseen ja edelliseen hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan (2008–2011 ja 2012–2015) sisältyy kunkin ministeriön velvollisuus valtavirtaistaa sukupuolinäkökulma vähintään yhdellä merkittävällä toimialallaan tai hankkeessaan. Näin ollen sukupuolinäkökulma on valtavirtaistettu vuosina 2008–2015 ainakin 24:ään poliittisesti merkittävään hankkeeseen tai toimialaan (kaksi hanketta/ministeriö).

Tasa-arvolaki ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisstrategia edellyttävät, että viranomaiset edistävät naisten ja miesten välistä tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Se tarkoittaa myös velvollisuutta tuottaa sukupuolen mukaan eriteltyä tietoa poliittisen päätöksenteon perusteeksi. Tasa-arvotutkimuksista saadaan tärkeää tietoa tasa-arvopolitiikan perusteeksi. Tasa-arvon ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen edistämiseen tähtäviä erityistoimenpiteiden toteuttamista varten tarvitaan tasa-arvotutkimusta ja -asiantuntemusta. Ilman sukupuolen mukaan eriteltyjä tilastotietoja ja analyysejä on vaikea edistää tasa-arvoa ja seurata sen edistystä käytännön toimilla. Jotta tasa-arvolain noudattamista voidaan valvoa, tarvitaan myös säännöllisesti päivitettäviä tilastoja.

Ministeriöt tilaavat asiantuntijoilta säännöllisesti tutkimuksia ja raportteja, mutta rahoituksen puute, tiukat aikataulut ja hankalat julkiset hankintamenettelyt estävät hankkimasta enempää ulko-

puolista asiantuntemusta. Toiminnallisten tasa-arvotyöryhmien perustaminen ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista seuraavat koordinaattorit kussakin ministeriössä ovat parantaneet sisäistä tasa-arvoasiantuntemusta. Sukupuolen mukaan eriteltyjä tilastoja käytetään laajasti, ja sukupuolten välisiä eroja tunnustetaan usein tasa-arvopoliittisissa asiakirjoissa ja muillakin politiikanaloilla. Eri politiikanaloilla on sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä alakohtaisia tavoitteita, mutta niistä pitäisi tiedottaa paremmin.

I NAISTEN IHMISOIKEUDET

Valtioneuvoston eduskunnalle antama selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta julkaistiin syyskuussa 2009. Selonteossa käsitellään kansainvälistä ihmisoikeustilannetta sekä ihmisoikeuskysymyksiä Suomessa. Selonteossa todetaan, että ihmisoikeudet ovat yksi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopiste. Suomen aktiivinen kansainvälinen rooli ihmisoikeuksien edistämässä ja hyvät tulokset ihmisoikeusvelvoitteiden toteuttamisessa Suomessa ovat sidoksissa toisiinsa.

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle uuden selonteon Suomen ihmisoikeuspolitiikasta syksyllä 2014. Selonteossa käsitellään silloinkin kansallisia ja kansainvälisiä ihmisoikeuskysymyksiä.

Suomen hallitus julkaisi kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman 2012–2013. Kansallisen toimintaohjelman tavoitteena oli konkretisoida perustuslain toimeksiantoa, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Kansallisen toimintasuunnitelman painopiste oli konkreettisissa hankkeissa, jotka edistävät tätä tavoitetta. Toimintasuunnitelman toteutumisen arviointiraportti laadittiin maaliskuussa 2014. Raportissa on suosituksia siitä, miten vastaavien toimintasuunnitelmien valmisteluprosessia voitaisiin parantaa tulevaisuudessa. Arviointiraporttia on käytetty tausta-aineistona valtioneuvoston eduskunnalle syksyllä 2014 antamassa ihmisoikeuspoliittisesta selonteosta.

Ulkoministeriö julkaisi ensimmäisen ihmisoikeusstrategiansa ja siihen liittyvän toimintaohjelman kesäkuussa 2013. Strategia täydentää valtioneuvoston eduskunnalle antamaa ihmisoikeuspoliittista selontekoa. Strategialla ja toimintaohjelmalla on kaksi tavoitetta: valtavirtaistaa ihmisoikeudet entistä tehokkaammin ja johdonmukaisemmin ulkopolitiikan kaikille osa-alueille sekä lisätä Suomen ihmisoikeustoimien vaikuttavuutta määrittelemällä ihmisoikeuspolitiikan läpileikkaavat tavoitteet ja kärkihankkeet.

Suomen ihmisoikeuspolitiikan läpileikkaaviksi tavoitteiksi on määritelty avoimuus, syrjinnän poistaminen ja osallisuuden lisääminen. Eriyistä huomiota kiinnitetään naisten ja tyttöjen oikeuksiin, alkuperäiskansoihin, vammaisiin ja syrjittyihin ryhmiin, taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin sekä osallisuuden lisäämiseen. Kansallisesti hallitus on sitoutunut esimerkiksi väkivallan naisiin kohdistuvan väkivallan ja ihmiskaupan torjumiseen, joita käsiteltiin tässä raportissa jo aikaisemmin.

J NAISET JA TIEDOTUSVÄLINEET

Tiedotusvälineet ovat keskeisessä asemassa, kun puolustetaan, tulkitaan ja tuodaan esiin ongelmallisia kysymyksiä ja alueita, joilla tarvitaan parannuksia. Tiedotusvälineiden ei pitäisi edistää stereotyyppistä kuvaa naisista. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa 2008–2011 oli toimenpiteitä, jotka koskivat sukupuolten välistä tasa-arvoa tiedotusvälineissä. Niiden pääpaino oli huomioon kiinnittämisessä sukupuolinäkökulmaan toimittajakoulutuksessa, lasten mediakasvatuksessa ja tasa-arvon edistämässä Suomen televisiossa ja muussa toimitetussa mediassa.

Vuonna 2008 uudistettiin kuluttajansuojalakeja ja perustettiin Mainonnan Neuvottelukunta. Vuoden 2014 aikana kerätään kokemuksia uudistuksesta ja tehdään arviointi uuden tasa-arvoa mainonnassa koskevan lainsäädännön tarpeesta.

K NAISET JA YMPÄRISTÖ

Naiset osallistuvat ympäristöä koskevien asioiden valmisteluun. Vuonna 2012 kaikista ympäristöministeriön virkamiehistä 67 prosenttia oli naisia ja osuus vaikuttaa kasvavan. Ministeriön lisäksi naiset ovat enemmistönä myös Suomen ympäristökeskuksessa.

Osana Suomen Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajuutta vuonna 2011 luotiin ilmastomuutosta ja sukupuolta koskeva sähköinen portaali²⁰. Pohjoismaiden tasa-arvoministerit ovat pyrkineet sisällyttämään sukupuolinäkökulman ratkaisuihin, joilla lievennetään ilmastomuutosta ja sopeudutaan siihen, sekä jakamaan tietoa sukupuolten välisestä tasa-arvosta ilmastomuutoksen ja kestävä kehityksen yhteydessä. Portaaliin kerätään tietoa ilmastosta ja sukupuolesta useasta eri näkökulmasta, kuten liikenteen, kulutuksen, ruoan ja energian näkökulmasta. Siinä on myös tietoa sukupuolitietoisesta ilmastotyöstä Pohjoismaiden, Färsaarten, Grönlannin ja Ahvenanmaan lisäksi muualtakin maailmassa (YK). Portaalissa on myös tietoa toimenpiteistä, raporteista ja poliittisista päätöksistä, jotka koskevat sukupuolten välistä tasa-arvoa ja ilmastomuutosta, ja annetaan käytännön esimerkkejä siitä, miten ilmastomuutos vaikuttaa niin naisiin ja miehiin kuin tyttöihin ja poikiinkin ja miten he puolestaan vaikuttavat ilmastomuutokseen elämäntavoillaan ja toimintamalleillaan.

L TYTÖT

Vuonna 2003 tuli voimaan laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä. Lain mukaan kaikkien työnantajien velvollisuutena on pyytää henkilöltä rikosrekisteri nähtäväksi, kun henkilö nimitetään sellaiseen työsuhteeseen, johon kuuluu alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Vuonna 2013 eduskunta hyväksyi lainsäädäntöä, jolla laajennetaan tämän menettelyn soveltamisalaa koskemaan myös vapaaehtoistyöntekijöitä.

Vuonna 2011 Suomi ratifioi Euroopan neuvoston lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn yleissopimuksen. Sen seurauksena muutettiin rikoslain säännöksiä, jotka koskevat lapsen seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä. Ri-

²⁰ <http://www.equalclimate.org/fi/>

koslaissa kovennettiin joitakin rangaistuksia, ja siihen lisättiin uusia rikosnimikkeitä. Yksi niistä on lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin (yleissopimuksen 23 artikla). Nämä säännökset koskevat luonnollisesti kaikkien lasten, ei pelkästään tyttöjen, seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä.

OSA III: TILASTOJA

Sukupuolen mukaan eriteltyt tilastot ovat kehittyneet paljon 20 viime vuoden aikana. Kaikki henkilöitä koskevat tilastot eritellään Suomessa sukupuolen mukaan. Yleisesti ottaen nykyään tuotetaan aiempaa enemmän tietoa sukupuolinäkökulmasta. Tasa-arvoa koskevia julkaisuja tuotetaan säännöllisesti, ja lisää tietoa on vapaasti saatavilla internetissä. Yhteistyötä sidosryhmien kanssa on lisätty (esimerkiksi Tilastokeskuksen sukupuolen mukaan eriteltyjen tilastojen asiantuntijaryhmä ja verkosto), ja on järjestetty sukupuolen mukaan eriteltyjä tilastoja koskevia asiakaskoulutuskursseja.

KANSALLISET PERUSINDIKAATTORIT

Tilastokeskus on tilastointia varten perustettu Suomen viranomainen. Se tuottaa suurimman osan Suomen virallisista tilastoista ja vastaa myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvien tietojen keräämisestä. Tilastokeskus laatii kahden vuoden välein *Naiset ja miehet Suomessa* -julkaisun. Ensimmäinen *Naiset ja miehet Suomessa* julkaistiin vuonna 1999. Julkaisussa on useita indikaattoreita sukupuolen mukaan eriteltyinä, ja se on saatavana sekä paperi- että sähköisenä versiona²¹.

Tilastokeskuksella on myös internetissä sukupuolten tasa-arvon teemasivut²². Niillä on esitetty jonkin verran lukuja, ja niitä on tarkoitus kehittää jatkossa edelleen. Myös Tasa-arvotiedon keskus (*Minna*) kerää sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvää tietoa²³. Keskus sijaitsee Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Tilastokeskus tuottaa myös kunnallisvaaleista tilastoja, joissa on tietoja miesten ja naisten edustuksesta kunnanvaltuustoissa. Tilastokeskuksen lisäksi kuntien toimielimistä tuottaa tilastotietoja Kuntaliitto. Niihin kuuluvat tiedot sukupuolinäkökulmasta, miesten ja naisten osuuksista kuntien toimielimissä ja kunnan toimielinten puheenjohtajien sukupuolesta. Tiedot ovat saatavilla kunta-kohtaisesti. Uusimmat tilastot nykyisestä kunnallisvaalikaudesta 2013–2016 ovat tekeillä. Tiedot vaalikaudelta 2009–2012 ovat Kuntaliiton verkkopalvelussa²⁴.

Terveydenhuoltolain mukaan kunnat ovat velvollisia seuraamaan asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin, ja niillä on oltava vastaavat strategiat

²¹ http://tilastokeskus.fi/ajk/poimintoja/2012-02-14_naiset_ja_miehet_suomessa.html

²² <http://tilastokeskus.fi/tup/tasaarvo/index.html>

²³ <http://www.minna.fi/web/guest/home>

²⁴ http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/kuntavaali-ja-demokratiatilastot/tilastoja-valtuutetuistavaltuustoista/valtuutettujen_sukupuoli_2009/Sivut/default.aspx

ja toimenpiteet. Kunnallishallinnossa käytetään sähköistä välinettä Sähköinen hyvinvointikertomus²⁵ vuosittain sähköistä raportointia varten. Sen avulla saadaan väestöryhmittäin tietoa hyvinvoinnin eri osa-alueista, ja siinä yhdistetään eri lähteistä saatavaa hyvinvointitietoa. Kuntaliitto koordinoi sähköisen hyvinvointikertomuksen toteutusta ja vastaa sen jatkokehittelystä osana kuntien strategisen johtamisen kehittämistä. Tietojen erittelyä sukupuolen mukaan on tarkoitus kehittää jatkossa. Tähän mennessä yli 250 kuntaa on ottanut työvälineen käyttöön.

TASA-ARVOA KOSKEVAT VÄHIMMÄISINDIKAATTORIT

Tasa-arvoa koskevia vähimmäisindikaattoreita varten tarvittavat tiedot kootaan jo alun perin muita tarkoituksia varten ja suurin osa tiedoista julkaistaan säännöllisesti (esim. *Naiset ja miehet Suomessa* -julkaisussa). Sukupuolen mukaan eriteltyjä tilastoja sisältäviä internetsivustoja kehitetään edelleen.

Tärkeä saavutus on ollut hallituksen perustama Tasa-arvotiedon keskus *Minna*.²⁶ *Minna* perustettiin vuonna 2009, ja se aloitti toimintansa hankkeena vuonna 2010. Se on keskus ja verkkopalvelu, jossa kootaan ja välitetään tietoa sukupuolten tasa-arvosta ja siihen liittyvästä tutkimuksesta Suomessa. *Minna* tarjoaa sukupuolen mukaan eriteltyä tietoa ja välineitä suunnittelua ja arviointia varten. Se auttaa viranomaisia, poliitikkoja, työnantajia ja eri hankkeita ottamaan työssään huomioon sukupuolinäkökulman. *Minna* tarjoaa palvelujaan viranomaisille, poliitikoille, tasa-arvoalatoimijoille, tutkijoille, opiskelijoille, kansalaisjärjestöille ja suurelle yleisölle. Se tekee myös yhteistyötä muiden Pohjoismaiden tasa-arvotiedon keskusten sekä Euroopan tasa-arvoinstituutin kanssa.

Findikaattori on internetissä oleva käyttäjäystävällinen kokoelma yhteiskunnan kehitystä kuvaavia indikaattoreita.²⁷ Palvelu avattiin vuonna 2009. Se on koostettu jo eri muodoissa käytössä olevista tilastoista ja indikaattoreista yhdessä käyttäjien ja tiedontoimittajien kanssa. Tiedot ovat mahdollisuuksien mukaan sukupuolen mukaan eriteltyjä. Palvelu on suunnattu kaikille niille, jotka työssään tai toiminnassaan tarvitsevat ajantasaista, luotettavaa tietoa yhteiskunnan kehityksestä: päätöksentekijöille, valmistelijoille, asiantuntijoille, opettajille, toimittajille, kansalaisille. Indikaattorivalikoimaa päivitetään tarvittaessa.

Palvelun toteutuksessa on käytetty ratkaisuja, jotka mahdollistavat tietojen automaattisen päivittämisen suoraan Tilastokeskuksen StatFin-tietokannasta. Palvelun tilastokuviot on räätälöity kullekin indikaattorille niin, että ne täyttävät hyvälle tilastografiikalle asetetut vaatimukset ja ovat teknisesti korkealaatuisia. Tiedot tuotetaan sukupuolen mukaisesti, jos se on mahdollista.

NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKIVALLAN INDIKAATTORIT

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos tekee vuosittain *Kansallisen rikosuhritutkimuksen*, jossa on tietoja useimmista naisiin kohdistuvan väkivallan indikaattoreista. Vuotuisiin indikaattoreihin sisäl-

²⁵ www.hyvinvointikertomus.fi

²⁶ <http://www.minna.fi/web/guest/home>

²⁷ <http://www.findicator.fi/fi>

tyvät väkivallan ja uhkauksien eri muotojen esiintymisluvut viimeisten 12 kuukauden aikana. Tutkimuksessa eritellään uhrikokemusluvut kolmen tekijäryhmän mukaan: nykyinen tai entinen lähikumppani, muu vastaajalle läheinen henkilö ja tuntematon henkilö tai puolittu. Joka kolmas vuosi tutkimukseen sisällytetään joukko kysymyksiä nimenomaan nykyiseen kumppaniin liittyvästä lähisuhdeväkivallasta. Tutkimuksessa annetaan tietoja kolmesta mainitusta naisiin kohdistuvan väkivallan indikaattorista (1, 3, 5). Tutkimus ei tässä vaiheessa anna tietoja joskus elämän aikana koetusta väkivallasta, henkisestä väkivallasta, taloudellisesta väkivallasta tai sukelinten silpomisesta. Ensimmäisestä tutkimuksesta *Suomalaisten kokema parisuhdeväkivalta*, johon kuului perheväkivallan osuus, julkaistiin vuonna 2013.²⁸

Tietoja naisiin kohdistuvasta väkivallasta saa poliisin tietoon tullutta rikollisuutta koskevista tilastoista (Tilastokeskus) ja tasa-arvobarometristä, jonka Tilastokeskus tekee neljän vuoden välein sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta. Poliisin tietoon tullutta rikollisuutta koskevassa tilastossa on tietoja rikoksen, uhrin (sukupuolen), tekijän ja tekopaikan mukaan esitettyinä.

Tasa-arvobarometrissä (1998, 2001, 2004, 2008 ja 2012) on kahden viime vuoden aikana esitetty kysymys seksuaalisesta häirinnästä. Siinä esitetään myös tekijää koskeva kysymys. Lisäksi siinä kysytään mielipidettä raiskauksista annettavista tuomioista sekä siitä, miten hyväksyttävää vastaajan mielestä on, että mies tai nainen ostaa seksipalveluja prostituoidulta. Barometrissä on myös lisäkysymys turvallisuudentunteesta eri elinpiireissä.²⁹

Rikoksantorjuntaneuvosto ja sen väkivaltajaosto tekivät vuonna 2013 aloitteen väkivaltaa koskevan tiedon keräämisen kehittämiseksi. Aloite laadittiin eri tekijöiden kanssa neuvotellen ja yhteistyössä ja siinä ehdotetaan, että poliisi kirjaisi joitakin lisämuuttujia rikosten rekisteröinnin yhteydessä. Aloitteen tavoitteena on myös parantaa parisuhdeväkivaltaa koskevan tiedon keräämistä ja tehdä siitä vertailukelpoista uhritutkimusten kanssa, jotta tietoa voidaan hyödyntää palvelujen kehittämisessä.

TIETOJA TIETTYJEN NAISRYHMIEN TILANTEESTA

Sisäministeriön koordinoima syrjinnän seurannan kansallinen järjestelmä kattaa seuraavat syrjintäperusteet: etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, ikä, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuneisuus ja sukupuoli-identiteetti. Sukupuoleen (naiset, miehet ja sukupuolivähemmistöt) perustuva syrjintä kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön vastuualaan. Suurin osa kansallisen seurantajärjestelmän alaisena tehdystä tutkimuksesta tuottaa kuitenkin yleistietoa edellä mainittuihin ikä- ja vähemmistöryhmiin kuuluviin miehiin ja naisiin kohdistuvasta syrjinnästä.

Seurantajärjestelmän piirissä on tehty vuosina 2010–2013 seuraavat tutkimukset:

- *Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintäkokemukset toisen asteen oppilaitoksissa* (2010)

²⁸

http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/verkkokatsauksiasarja/EQaFYce0V/34_parisuhdevakivalta.pdf

²⁹

http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/verkkokatsauksiasarja/EQaFYce0V/34_parisuhdevakivalta.pdf

- *Syrjintä suomalaisilla työmarkkinoilla – yleiskatsaus ja kenttäkoe rekrytointisyrjinnästä* (2011)
- *Access to Justice* (2012)
- *Selvitys vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden henkilöiden kokemasta syrjinnästä sosiaali- ja terveyspalveluissa* (huhtikuu 2014)

Tiedonkeruu ulkomaalaistaustaisten työtä ja hyvinvointia koskevaa tutkimusta varten aloitettiin tammikuussa 2014. Se on suurin Suomessa tehty tutkimus, joka koskee koko maahanmuuttajataustaista väestönosaa. Haastattelututkimuksen tiedonkeruu kestää koko vuoden. Tiedonkeruun suorittaa Tilastokeskus. Tutkimus tehdään yhteistyössä Tilastokeskuksen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Työterveyslaitoksen kanssa.

Naiset ja miehet Suomessa -julkaisussa on sukupuolen mukaan eriteltyä tietoa hiv-tartunnan saaneista. Julkaisussa on myös tietoa maahanmuuttajista/maastamuuttajista kansalaisuuden ja sukupuolen mukaan eriteltynä. Viime vuosina on kehitetty ulkomaalaisia ja siirtolaisuutta koskevaa tilastointia ja otettu käyttöön alkuperäluokitus (ulkomaalais- tai suomalaistaustainen)³⁰. Julkaisussa *Työ, talous ja tasa-arvo*³¹ on artikkeli ulkomaalaistaustaisten työtilanteesta. Julkaisussa on myös artikkeli, jossa käsitellään työuria sukupuolen ja iän mukaan eriteltynä.

OSA IV: TULEVAT PAINOPISTEET

TOIMINNAN KESKEISET PAINOPISTEET SEURAAVIEN 3–5 VUODEN AIKANA

Naisiin kohdistuvan väkivallan poistaminen

Naisiin kohdistuva väkivalta on yksi yleisimmistä ihmisoikeusrikkomuksista. Suomessa ei vielä ole riittävän tehokasta yhteistyötä asiaankuuluvien hallinnonalojen välillä eikä riittävästi apu- ja tukijärjestelmiä naisiin kohdistuvan väkivallan uhreille. Esimerkiksi turvakoteja, pitkäaikaista tukea ja väkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhreihin erikoistuneita palveluja ei ole riittävästi. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (jonka Suomi allekirjoitti vuonna 2011) tehokas täytäntöönpano naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseksi on tärkeä ja vaativa tehtävä, ja tulevaisuudessa se – jos sen täytäntöönpano onnistuu – edistää ja tuo tälle sektorille tarvittavia muutoksia ja kehitystä.

Sukupuolinäkökulman sisällyttäminen yhteiskunnan suuriin muutoksiin

Suomen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen strategiana on ollut sukupuolineutraalin (tai jopa sukupuolisokean) hallinnon muuttaminen sukupuolisensitiiviseksi. Tätä tarkoitusta varten on pyritty sisällyttämään sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen liittyvät velvollisuudet eri suun-

³⁰ <http://tilastokeskus.fi/tup/julkaisut/julkaisuluettelo/kuvailusivu.html?ID=9847>

³¹ http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/tytata_201300_2013_10369_net.pdf

taviivoihin, joilla ohjataan keskeisiä hallinnollisia ja poliittisia prosesseja ministeriöissä. Muutoksia valmisteltaessa on pidettävä sukupuolinäkökulma mielessä.

Tasa-arvon edistäminen sekä naisten ja tyttöjen voimaantuminen yhdessä miesten ja poikien kanssa

Vuoden 2012 tasa-arvobarometrin mukaan sekä miehet että naiset arvioivat tasa-arvon edistymisen hyödyntävän myös miehiä. Suomen tasa-arvopolitiikalla on seuraavat tavoitteet: miehet ja naiset kokevat, että tasa-arvopolitiikka koskee molempia, ja toimenpiteillä parannetaan tasa-arvoa miesten ongelmien ratkaisemiseksi niin, että annetaan tilaa miesten moninaisuudelle.

Tasa-arvoasioista vastaava ministeri nimitti vuonna 2012 työryhmän pohtimaan mieskysymyksiä tasa-arvopolitiikassa. Työryhmän toimeksianto päättyi lokakuussa 2014. Työryhmän tehtävänä on miehiä koskevien uusien tasa-arvokysymysten identifiointi ja jo havaittujen kysymysten tarkentaminen, tasa-arvo-ohjelman miehiin liittyvien toimenpiteiden vauhdittaminen, vuorovaikutuksen kehittäminen ministeriöiden virkamiesten ja miesjärjestöjen välillä sekä miehet ja tasa-arvo-seminaarin järjestäminen.

Naisten monimuotoisuuden huomioiminen

Vähemmistöihin kuuluvien naisten ja miesten asemaa tai naisten ja miesten moninaisuutta ei ole käsitelty tasa-arvopolitiikassa laajemmin. Tulevaisuudessa tasa-arvopolitiikkaa toteutetaan ottaen huomioon yhteiskunnan monimuotoisuus kokonaisuudessaan. Tasa-arvoon liittyvät kysymykset saattavat vaihdella esimerkiksi iän mukaan. Tyttöjen ja poikien samoin kuin ikääntyvien naisten ja miesten välistä tasa-arvoa olisi tutkittava tarkemmin. Naisten ja miesten välinen tasa-arvo edellyttää sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamista myös silloin, kun se on yhteydessä muihin syrjinnän muotoihin.

On kerättävä lisää tietoja haavoittuvassa asemassa olevien naisten ja miesten tilanteesta koskien erityisesti osallistumista politiikkaan ja työelämään. On pyrittävä entistä ponnekkaammin takamaan, että opetus suunnitelmat ja opetusmateriaalit tukevat sukupuolten välistä tasa-arvoa, ja että tasa-arvosta ja moninaisuudesta keskustellaan riittävästi kouluissa ja muissa oppilaitoksissa. Lisäksi tarvitaan yhä toimia yhden vanhemman ja etävanhemman perheiden sekä adoptio-, monikko-, sateenkaari- ja sijaisperheiden saattamiseksi samaan asemaan kuin muutkin perheet.

PAINOPISTEET JA SUOSITUKSET VUODEN 2015 JÄLKEISIÄ KEHITYSTAVOITTEITA VARTEN

Vuoden 2015 jälkeinen kehitysagenda vaikuttaa tulevaisuudessa huomattavasti myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja naisten voimaantumiseen. Suomi toivoo, että uudet tavoitteet edistävät köyhyyden poistamista, kestäväää kehitystä ja syrjimättömyyttä, ja ovat kaikkien ihmisoikeus-sopimusten ja -standardien mukaisia. Uudella kehitysagendalla pitäisi olla vahvasti esillä myös rauha ja turvallisuus. Niitä ei voida toteuttaa, mikäli kehitysagendan yhtenä erillisenä tavoitteena ei ole sukupuolten välinen tasa-arvo sekä naisten ja tyttöjen voimaantuminen. Sukupuolinäkökulma pitäisi myös valtavirtaistaa kaikkiin muihin tavoitteisiin. Se tarkoittaa, että naisille ja tytöille on tarjottava tilaisuus hyödyntää kykyjään kaikilla elämän alueilla. Naisilla ja tytöille on oltava samat mahdollisuudet ja voimavarat kuin miehillä ja pojilla. Tämä edellyttää myös naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan lopettamista. Naisiin ja tyttöihin kohdistuvasta väkivallasta ei monista syistä usein seuraa rangaistusta. Yksi syy ovat riittämättömät oikeudelliset instituutiot

tai puutteellinen tieto naisten ja tyttöjen oikeuksista. Valtion on suojeltava kaikkia naisia ja tyttöjä väkivallalta. Väkivallan uhreille on myös taattava valtion suojelu, kunnioittava kohtelu ja oikeussuojan saavutettavuus.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin. Kuten kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin vuoden 2014 jälkeistä aikaa koskevassa maailmanlaajuisen katsauksen antavassa raportissa *ICPD Beyond 2014 Global Review Report* todetaan, seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet ovat kaikkien ihmisten kannalta olennaisia, erityisesti naisten ja tyttöjen, jotta on mahdollista saavuttaa itsensä arvostaminen ja edistää yhteiskunnan vaurautta ja kasvua, innovaatioita ja kestäväää kehitystä. Siksi on tärkeää korostaa nuorten oikeutta laaja-alaiseen seksuaalikasvatukseen.

Myös naisten taloudellinen voimaantuminen on tärkeää. Siihen kuuluu mm. säällinen työ, yhdenvertaiset oikeudet, sekä mahdollisuus omistaa ja käyttää maata, luonnonvaroja ja muuta omaisuutta. Myös palkattomaan hoito- ja kotitaloustyöhön liittyvien kysymysten on oltava osuutta kehitysagendaa.

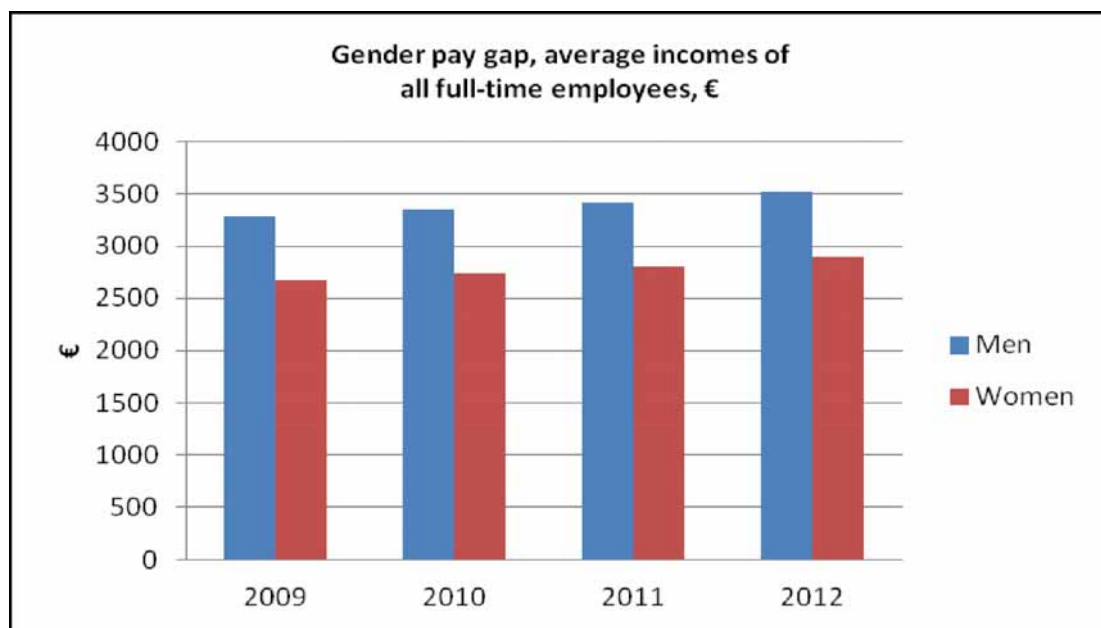
Uudessa kehitysagendassa on otettava yleisesti huomioon myös kansalliset tilanteet ja käytettävissä olevat resurssit. Kansallisen omistajuuden varmistamiseksi ratkaisevia ovat kotimaiset resurssit, sukupuolilitietoinen budjetointi sekä osallistava suunnittelu ja täytäntöönpano. Kaikki toimijat, naiset ja tytöt mukaan lukien, on otettava mukaan maailmanlaajuisiin ympäristöä, yhteiskuntaa ja taloutta koskeviin haasteisiin vastaavien toimien suunnitteluun, niistä päättämiseen sekä niiden toteuttamiseen ja seuraamiseen. Hallitusten, kansalaisyhteiskunnan ja yksityissektorin välille on perustettava uusia kumppanuussuhteita sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

LIITTEET

Taulukko 1: Naisten säännöllisen työajan kuukausiansion osuus miesten säännöllisen työajan kuukausiansioista³²

Vuosi	Yksityinen sektori	Julkinen sektori: kunnat	Julkinen sektori: valtio	Kaikki sektorit
2006	82,3	83,2	82,0	80,9
2007	82,2	83,2	83,1	81,0
2008	82,4	83,4	83,8	81,2
2009	84,3	84,1	83,7	81,8
2010	83,6	85,1	84,4	82,8
2011	83,9	85,4	85,6	83,2
2012	83,9	85,4	86,0	83,1
2013	83,7	85,4	85,6	82,9

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö, Tilastokeskus

Kuvio 1. Kokoikäisten palkansaajien keskiansiot (euroa), eriteltyinä miehet ja naiset 2009–2012

Lähde: Tilastokeskus

³² Ryhmän *Kaikki sektorit* luvut ovat keskiarvoja kaikista sektoreista ottaen huomioon miesten ja naisten lukumäärän eri sektoreilla.

Taulukko 2: Naisten ansioiden osuus miesten ansioista vuonna 2011

Ikäryhmä	Naisten ansioiden osuus miesten ansioista vuonna 2011, %
alle 20	98
20-29	90,7
30-39	83,1
40-49	79,9
50-59	78,7
60-69	75,3

Lähde: Tilastokeskus

Taulukko 3: Väkivallan uhrin vuosittain rikoksen³³ ja sukupuolen mukaan

	Yhteensä	Miehet	Naiset
Yhteensä			
2009			
RAISKAUKSET YHTEENSÄ	–	–	–
LAPSEN SEKSUAALISET HYVÄKSIKÄYTÖT YHTEENSÄ	892	139	753
HENKIRIKOKSET YHTEENSÄ	375	302	73
PAHOINPITELYRIKOKSET YHTEENSÄ	30580	19597	10983
RYÖSTÖT YHTEENSÄ	1699	1214	485
KIRISTYSRIKOKSET YHTEENSÄ	–	–	–
MUUT RIKOKSET	–	–	–
2010			
RAISKAUKSET YHTEENSÄ	–	–	–
LAPSEN SEKSUAALISET HYVÄKSIKÄYTÖT	1033	150	883
HENKIRIKOKSET YHTEENSÄ	306	236	70
PAHOINPITELYRIKOKSET YHTEENSÄ	32573	20644	11929
RYÖSTÖT YHTEENSÄ	1551	1107	444
KIRISTYSRIKOKSET YHTEENSÄ	–	–	–
MUUT RIKOKSET	–	–	–
2011			
RAISKAUKSET YHTEENSÄ	872	17	855
LAPSEN SEKSUAALISET HYVÄKSIKÄYTÖT YHTEENSÄ	1197	166	1031
HENKIRIKOKSET YHTEENSÄ	304	243	61
PAHOINPITELYRIKOKSET YHTEENSÄ	39277	23832	15445
RYÖSTÖT YHTEENSÄ	1718	1242	476
KIRISTYSRIKOKSET YHTEENSÄ	270	191	79
MUUT RIKOKSET	–	–	–
2012			
RAISKAUKSET YHTEENSÄ	938	17	921
LAPSEN SEKSUAALISET HYVÄKSIKÄYTÖT	1295	170	1125
HENKIRIKOKSET YHTEENSÄ	376	305	71
PAHOINPITELYRIKOKSET YHTEENSÄ	36997	22277	14720
RYÖSTÖT YHTEENSÄ	1722	1192	530
KIRISTYSRIKOKSET YHTEENSÄ	1031	795	236
MUUT RIKOKSET	–	–	–

Lähde: Poliisin tietoon tullut rikollisuus, Tilastokeskus

³³ Koska vuoden 2009 raiskauksia koskevat uhrin tiedot eivät olleet luotettavia, niitä ei ole julkaistu.

Lähde: Kansallinen rikosuhritutkimus 2012/2013, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

1. Viimeisten 12 kuukauden aikana fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneiden naisten osuus yhteensä ja ikäryhmitäin väkivallan vakavuusasteen, tekijän ja uhrin suhteen sekä tekokertojen mukaan

Kaikki tekijät

<i>Väkivallan muoto</i>	<i>Yht.</i>	<i>Vastaaajien ikäryhmä</i>					
		<i>15–24</i>	<i>25–34</i>	<i>35–44</i>	<i>45–54</i>	<i>55–64</i>	<i>64–74</i>
Estänyt liikkumasta, tarttunut kiinni, tyrkkinyt tai töninyt	9,5	19,4	10,3	10,4	8,5	4,5	4,8
Läimäissyt	5	9,4	3,8	5,3	4,9	3,7	3,3
Repinyt hiuksista	3,1	9,1	0,8	2	2,4	1,8	2,7
Lyönyt nyrkillä	3	7	1,7	1,5	3	2,2	2,4
Lyönyt kovalla esineellä	1,4	2,6	0,5	0,8	1,4	1,2	2,2
Potkinut tai kuristanut	3,3	5,5	3,2	3,6	2,7	2,3	2,2
Käyttänyt jotakin asetta	1	1,5	0,2	0,2	0,9	1,2	2
Kaikki edelliset fyysisen väkivallan muodot	11,5	22,5	11	13,6	10,7	6,7	5,5

Tekijä: nykyinen tai entinen puoliso tai seurustelukumppani

<i>Väkivallan muoto</i>	<i>Yht.</i>	<i>Vastaaajien ikäryhmä</i>					
		<i>15–24</i>	<i>25–34</i>	<i>35–44</i>	<i>45–54</i>	<i>55–64</i>	<i>64–74</i>
Estänyt liikkumasta, tarttunut kiinni, tyrkkinyt tai töninyt	5,2	10,3	5,6	5,1	4	2,9	3,5
Läimäissyt	2,5	4,7	1,3	2	2,2	2,3	2,7
Repinyt hiuksista	1,7	3,7	0,2	0,8	1,6	1,5	2,7
Lyönyt nyrkillä	1,4	2,6	0,5	0,2	1,3	1,4	2,4
Lyönyt kovalla esineellä	0,9	1,5	0,2	0	0,6	1	2,2
Potkinut tai kuristanut	1,7	3,7	0,6	1,5	1,1	1,2	2
Käyttänyt jotakin asetta	0,7	0,8	0,2	0	0,6	1	2
Kaikki edelliset fyysisen väkivallan muodot	5,5	10,3	4,7	5,5	4,9	3,6	4,2

Tekijä: muu uhrin lähemmin tuntema henkilö

Väkivallan muoto	Yht.	Vastaajien ikäryhmä					
		<i>15–24</i>	<i>25–34</i>	<i>35–44</i>	<i>45–54</i>	<i>55–64</i>	<i>64–74</i>
Estänyt liikkumasta, tarttunut kiinni, tyrkkinyt tai töninyt	1,9	4,7	1,3	2,5	1,4	0,7	0,7
Läimäissyt	1,2	2,6	0,8	1,5	1,3	0,4	0,5
Repinyt hiuksista	0,8	3,6	0,3	0,3	0,6	0,1	0,2
Lyönyt nyrkillä	0,4	0,8	0,3	0,5	0,4	0,1	0
Lyönyt kovalla esineellä	0,2	0	0,2	0,7	0,3	0	0
Potkinut tai kuristanut	0,4	0,3	0,5	0,5	0,6	0,5	0
Käyttänyt jotakin asetta	0,1	0	0	0	0,3	0	0
Kaikki edelliset fyysisen väkivallan muodot	2,7	6,2	1,9	3,5	2	1,6	0,9

Tekijä: tuntematon tai puolittu

Väkivallan muoto	Yht.	Vastaajien ikäryhmä					
		<i>15–24</i>	<i>25–34</i>	<i>35–44</i>	<i>45–54</i>	<i>55–64</i>	<i>64–74</i>
Estänyt liikkumasta, tarttunut kiinni, tyrkkinyt tai töninyt	3,8	8,3	4,8	4,8	3,6	1	0,4
Läimäissyt	1,7	2,9	2,2	2,1	2	1	0
Repinyt hiuksista	0,9	2,9	0,2	0,8	1	0,3	0,2
Lyönyt nyrkillä	1,3	3,6	1	1	1,4	0,8	0
Lyönyt kovalla esineellä	0,3	1,1	0,2	0,2	0,4	0,1	0
Potkinut tai kuristanut	1,3	1,8	2,2	1,6	0,3	0,5	0
Käyttänyt jotakin asetta	0,2	0,8	0	0,2	0,3	0,1	0
Kaikki edelliset fyysisen väkivallan muodot	5	10,3	5,8	6,4	5	1,9	0,6

2. Joskus elämänsä aikana fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneiden naisten osuus yhteensä ja ikäryhmittäin väkivallan vakavuusasteen, tekijän ja uhrin suhteen sekä tekokertojen mukaan

EI SAATAVILLA

3. Viimeisten 12 kuukauden aikana seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneiden naisten osuus yhteensä ja ikäryhmittäin väkivallan vakavuusasteen, tekijän ja uhrin suhteen sekä tekokertojen mukaan

Kaikki tekijät

<i>Väkivallan muoto</i>	<i>Yht.</i>	<i>Vastaajien ikäryhmä</i>					
		<i>15–24</i>	<i>25–34</i>	<i>35–44</i>	<i>45–54</i>	<i>55–64</i>	<i>64–74</i>
Pakottanut sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kans-	1,2	2,5	0,9	2	0,8	0,8	0,2
Yrittänyt pakottaa sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaali-	2,1	4,2	2,5	3,1	0,9	1,2	1
Kaikki seksuaalisen väkivallan muodot	2,3	4,4	2,6	3,6	1	1,4	1

Tekijä: nykyinen tai entinen puoliso tai seurustelukumppani

<i>Väkivallan muoto</i>	<i>Yht.</i>	<i>Vastaajien ikäryhmä</i>					
		<i>15–24</i>	<i>25–34</i>	<i>35–44</i>	<i>45–54</i>	<i>55–64</i>	<i>64–74</i>
Pakottanut sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kans-	0,9	1,3	0,5	2	0,8	0,5	0,2
Yrittänyt pakottaa sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaali-	1,1	1,5	1,1	2	0,8	0,8	0,6
Kaikki seksuaalisen väkivallan muodot	1,3	2	1,1	2,6	0,8	0,9	0,6

Tekijä: muu uhrin lähemmin tuntema henkilö

<i>Väkivallan muoto</i>	<i>Yht.</i>	<i>Vastaajien ikäryhmä</i>					
		<i>15–24</i>	<i>25–34</i>	<i>35–44</i>	<i>45–54</i>	<i>55–64</i>	<i>64–74</i>
Pakottanut sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kans-	0,2	0,9	0,2	0	0	0,3	0
Yrittänyt pakottaa sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaali-	0,4	0,9	0,2	0,7	0	0,5	0,2
Kaikki seksuaalisen väkivallan muodot	0,5	1,3	0,4	0,7	0	0,5	0,2

Tekijä: tuntematon tai puolittu

<i>Väkivallan muoto</i>	<i>Yht.</i>	<i>Vastaajien ikäryhmä</i>					
		<i>15–24</i>	<i>25–34</i>	<i>35–44</i>	<i>45–54</i>	<i>55–64</i>	<i>64–74</i>
Pakottanut sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kans-	0,2	1,1	0,2	0	0,2	0	0
Yrittänyt pakottaa sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaali-	0,6	2,2	1,1	0,4	0,2	0	0,2
Kaikki seksuaalisen väkivallan muodot	0,7	2,2	1,1	0,4	0,3	0	0,2

5. Viimeisten 12 kuukauden aikana nykyisen tai entisen lähikumppanin seksuaalisen ja/tai fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneiden parisuhteessa elävien naisten osuus yhteensä ja ikäryhmittäin tekokertojen mukaan

Indikaattoriin sisältyvät kaikki naiset, eivät vain parisuhteessa elävät

	Yht.	Vastaajien ikäryhmä					
		15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	64–74
Nykyisen/entisten puolison tai seurustelukumppanin tekemän fyysisen/seksuaalisen väkivallan esiintyvyys	5,9	11,4	5	6,2	5,2	3,7	4,4

6. Joskus elämänsä aikana nykyisen tai entisen lähikumppanin seksuaalisen ja/tai fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneiden parisuhteessa elävien naisten osuus yhteensä ja ikäryhmittäin tekokertojen mukaan

EI SAATAVILLA

7. Viimeisten 12 kuukauden aikana lähikumppanin henkisen väkivallan kohteeksi joutuneiden parisuhteessa elävien naisten osuus yhteensä ja ikäryhmittäin

EI SAATAVILLA

8. Viimeisten 12 kuukauden aikana lähikumppanin taloudellisen väkivallan kohteeksi joutuneiden parisuhteessa elävien naisten osuus yhteensä ja ikäryhmittäin

EI SAATAVILLA

9. Sukuelinten silpomisen uhriksi joutuneiden naisten osuus yhteensä ja ikäryhmittäin EI SAATAVILLA

Luettelo politiikoista, strategioista, toimintaohjelmista ja julkaisuista

Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelma (2012–2016). URL:
http://www.stm.fi/en/publications/publication/-/_julkaisu/1822114

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma (2011).
URL: http://www.stm.fi/en/publications/publication/-/_julkaisu/1522973

Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelma (2012). URL: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=42733&name=DLFE-24515.pdf

Suomen kehityspoliittinen toimintaohjelma. Valtioneuvoston periaatepäätös (16. helmikuuta 2012).
URL:
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=241944&nodeid=15457&contentlan=1&culture=fi-FI>

Sukupuolisilmälasit käytössä. Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi (2009): URL:
http://www.stm.fi/en/publications/publication/-/_julkaisu/1438518#fi

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma (2012–2015). URL:
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/tasa-arvo-ohjelma

Valtioneuvoston demokratiapoliittinen selonteko (2014). URL:
<http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1394630106756.html>

Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (2010): URL:
http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1538250

Suomen ulkoasiainhallinnon ihmisoikeusstrategia (2013). URL:
<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=119774&GUID={B6F74015-B971-4CCB93ED-8E6B53D85ED1}>

Suomen ulkoasiainhallinnon ihmisoikeustoimintaohjelma 2013–2015. URL:
<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=119775&GUID={20DFCEE6-A2F5-4E38-9710-0A6501746FB9}>

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen ihmisoikeuspolitiikasta (2009). URL:
<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=54284&GUID=%7B1248AD8B-CFFB-44F6-A69B-7831BC7F274C%7D>

Kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2012–2013. URL:

Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. URL:

http://www.thl.fi/en_US/web/en/research/programmes/mieliplan
<http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/182012kansallinenperusjaihmisoikeustoimintaohjelma201282112013.html>

Seksuaali- ja lisääntymisterveys. Toimintaohjelma 2007–2011. URL:

<http://pre20090115.stm.fi/pr1180335140613/passthru.pdf>

Suomen hallituksen seitsemäs määräaikaisraportti kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta (2012), URL:

<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=95591&GUID={83EB2F7A-E33E-45EEA880-DABB04369920}>

JA

Suomen seitsemänten määräaikaisraporttiin liittyvä aihe- ja kysymysluettelo, Suomen hallituksen vastaukset, 11. maaliskuuta 2013 (CEDAW/C/FIN/Q/7/Add.1). URL:

<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsjuNjw8cUF3pRrdCdanf79nujobOVxpNhCAJd0EL2Z%2fAajl4ohbhipPts6DS3WZMAeIzKx4tf5hPXglUWsEma5Oz1tpADKcjOAe0n4xhd84Kw6Uc9UDhbk3IwzjtG%2fcQ%2bg%3d%3d>

YK:n päätöslauselma 1325 – Naiset, rauha ja turvallisuus – Suomen kansallinen toimintaohjelma 2012–2016. URL:

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=250805&nodeid=15145&contentlan=1&culture=fi-FI>

Muita julkaisuja

Hamunen, Eeva & Varjonen, Johanna & Soinne, Katri (2014): Satellite Accounts on Household Production: Eurostat Methodology and Experiences to Apply It. Tilastokeskus. Työpaperi 1/2014.

URL:

http://tilastokeskus.fi/ajk/julkistamiskalenteri/kuvailusivu_fi.html?ID=12368

Myrskylä, Pekka & Pyykkönen, Topias (2014): Suomeen muuttaneiden naisten ja miesten työmarkkinatilanne, koulutus ja poliittinen osallistuminen. Työpaperi 2/2014. URL:

http://tilastokeskus.fi/ajk/julkistamiskalenteri/kuvailusivu_fi.html?ID=12369

Tilastokeskuksen julkaisu *Vallan tasa-arvoa* julkaistiin vuonna 2009, ja se sisältää tilastotietoja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta päätöksenteossa. URL:

<http://tilastokeskus.fi/tup/tasaarvo/julkaisut.html>